

Regeringens proposition

1975/76: 122

om omorganisation av förenade fabriksverken, m. m.

beslutad den 26 februari 1976.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

G. E. STRÄNG

RUNE B. JOHANSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås riktlinjer för inriktningen av förenade fabriksverkens verksamhet samt ny organisation för verket. Vidare föreslås att verksamheten vid Centrala beklädnadsverkstaden i Karlskrona och Åkers krutbruk avvecklas. Ett investeringsanslag på 65 milj. kr. föreslås till investeringar hos verket budgetåret 1976/77.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1976-02-26

Närvarande: statsrådet Sträng, ordförande, och statsråden Andersson, Johansson, Holmqvist, Aspling, Geijer, Bengtsson, Norling, Carlsson, Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Zachrisson, Leijon, Peterson

Föredragande: statsrådet Johansson

Proposition om omorganisation av förenade fabriksverken, m. m.

I prop. 1975/76: 100 (bil. 15 s. 260) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet till Byggnader och utrustning inom fabriksverkens fond för budgetåret 1976/77 beräkna ett investeringsanslag av 32,2 milj. kr. Jag anhåller att nu få ta upp dessa frågor.

1 Inledning

Förenade fabriksverken (FFV) är ett affärsdrivande verk, som inrättades under namnet försvarets fabriksverk genom beslut av 1943 års riksdag (prop. 1943: 180, SäU 1943: 2, rskr 1943: 319). Inom verket sammanfördes vissa till försvarsväsendet hörande fabriker och industriella anläggningar m. m. Sålunda överfördes ammunitionsfabrikerna i Marieberg (Stockholm), Karlsborg och Zakrisdal (Karlstad) samt Åkers krutbruk, Carl Gustafs stads gevärsfaktori (Eskilstuna) och Centrala torpedverkstaden (Motala). Till verket fördes också tre av armén och marinen drivna tvätt- och reparationsanstalter samt två beklädnadsverkstäder.

Verksamheten vid FFV har sedan verket bildades starkt ökat. Detta har skett såväl genom en utökning av de från början befintliga verksamheterna som genom att nya verksamhetsgrenar har tagits upp och nya arbetsuppgifter har tillförts verket. Vidare har till FFV knutits några företag, för vilka verket förvaltar statens aktier och ägarandelar.

Med stöd av givna bemyndiganden tillkallade jag i april 1972 sex sakkunniga¹ med uppdrag att utreda den framtida verksamhetsinriktningen m. m. för FFV. De sakkunniga fick i uppdrag att utreda frågor

¹ Ledamöter förbundsordföranden Knut Johansson, ordförande, förste ombudsmannen Sölve Granath, generaldirektören Eric Malmberg, direktören Holge Ottosson, förbundsordföranden Lars Sandberg och departementsrådet Nore Sundberg.

om såväl produktion och produkter som organisation och företagsform för FFV.

De sakkunniga, som antog benämningen 1972 års FFV-utredning, avlämnade i juni 1974 sitt betänkande (SOU 1974: 38) FFV — Förenade fabriksverken.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av överbefälhavaren (ÖB), försvarets materielverk (FMV), statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), statens avtalsverk, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), förenade fabriksverken (FFV), affärsverksdelegationen, Försvarets civila tjänstemannaförbund (FCTF), Landsorganisationen i Sverige (LO), som bifogat yttranden från Beklädnadsarbetarnas förbund, Svenska Fabriksarbetareförbundet, Svenska Kommunalarbetareförbundet och Svenska Metallindustriarbetareförbundet, Landstingsförbundet, Statsanställdas förbund (SF), Statsföretag AB, Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Sveriges arbetsledareförbund (SALF), Sveriges industriförbund, Telub AB, som bifogat yttrande från de fackliga organisationerna vid företaget, och Tjänstemännens centralorganisation (TCO). Dessutom har yttranden kommit in från statens personalnämnd (SPN), riksarkivet, länsstyrelsen i Östergötlands län, Eskilstuna kommun, Strängnäs kommun, Kalmar läns landsting, Eskilstuna arbetarekommun och Eskilstuna fackliga centralorganisation.

2 Nuvarande organisation

2.1 Ledning och uppgifter

Enligt gällande instruktion för FFV (1965: 840, ändrad senast 1975: 1026) förvaltar FFV under fabriksverkens fond redovisade fabriker, verkstäder och tvätterier samt andra under fonden upptagna statliga kapitaltillgångar. Det ankommer på FFV att bedriva utveckling, tillverkning, försäljning och underhåll av försvarsmateriel. Vidare ankommer det på FFV att bedriva utveckling, tillverkning och försäljning av civila verkstadsprodukter samt bedriva tvätterirörelse och försäljning av övertalig och kasserad materiel m. m. FFV uppbär och redovisar verkets inkomster samt bestrider därmed och med medel som i övrigt står till förfogande verkets utgifter. FFV uppför de anläggningar och byggnader som verket behöver.

FFV leds av en styrelse. Ledamöter i denna är verkets generaldirektör och fem andra ledamöter som regeringen utser särskilt. Härtill kommer representanter för de anställda. Bland ledamöterna förordnar regeringen en ordförande och en vice ordförande. Generaldirektören är chef för FFV. Vid FFV finns en teknisk direktör som är generaldirektörens ställföreträdare.

Huvudkontoret är sedan år 1965 förlagt till Eskilstuna. Enligt fastställd organisation är huvudkontoret indelat i avdelningar. F. n. till-

lämpas på försök en organisation där huvudkontoret är indelat i ett antal koncernstaber. I Eskilstuna finns också ett tvätteriernas centralkontor, som är en särskild driftsledning för FFV:s tvätteriverksamhet.

FFV skall följa de direktiv som ÖB meddelar för krigsplanläggningen i fråga om de verkstäder regeringen bestämmer.

2.2 Lokala enheter

De lokala enheterna består av fabriker, i fortsättningen benämnda tillverkande enheter, av underhållsverkstäder, tvätterier och överskottsförsäljningen. Enheterna har, i en del fall sammanförda i grupper, indelats i produktionsenheter och resultatenheter. En produktionsenhet har direkt ansvar för kostnaderna i sin verksamhet, medan ansvaret för intäkterna från verksamheten och därmed förenade funktioner och i regel även produktutveckling åvilar huvudkontoret. En resultatenhet har ansvar för både kostnader och intäkter i sin verksamhet. Det innebär att sådan enhet som regel har funktioner för både marknadsföring och produktutveckling.

2.3 Tillverkning

Ammunitionsgruppen består av Zakrisdalsverken i Karlstad, som är huvudföretaget inom gruppen, och av Vingåkersverken, Vingåker, och Gällöverken, Gällö. Vid Zakrisdalsverken tillverkas ammunition för närpansarvapen, minor, raketer, ammunitionshylsor, tändrör, tändhattar, pyroteknisk materiel m. m. Dessutom förekommer viss legotillverkning. År 1970 förvärvade FFV ett mindre företag, AB Avimat, som tillverkade tändrör (prop. 1970: 105 bil. 8, SU 1970: 111, rskr 1970: 289). Den inom bolaget bedrivna verksamheten fördes över till Zakrisdalsverken. Ca 700 personer var anställda vid Zakrisdalsverken under budgetåret 1974/75.

Vingåkersverken utför sammansättning av ammunition och gjutning av laddningar samt förstöring (störtning) av äldre ammunition. Gällöverken utför huvudsakligen hylsrevidering. Vingåkersverken hade 87 personer anställda under föregående budgetår och Gällöverken 24.

Ammunitionsgruppen är en produktionsenhet. Faktureringen från gruppen var 93,4 milj. kr. under budgetåret 1974/75.

Vanäsverken, Karlsborg, tillverkar och sätter samman finkalibrig och viss mellankalibrig ammunition samt spårlyksammunition. Vanäsverken, som är en produktionsenhet, hade under budgetåret 1974/75 ca 290 personer anställda och en fakturering av 40,2 milj. kr.

*Gevärsfaktori*et, Eskilstuna, tillverkar finkalibriga vapen såsom gevär, automatkarbiner och kulsprutor. Vidare tillverkas granatgevär och pansarvärnspjäser. Bland civila produkter märks främst jakt- och sportskyttevapen samt komponenter till kylkompressorer. Därutöver förekommer viss legotillverkning avseende bl. a. styrspindelhus till bilar.

Gevärsfaktoriet är en produktionsenhet. Antalet anställda under budgetåret 1974/75 var ca 420. Faktureringen uppgick till 55,5 milj. kr.

Torpedverkstaden (CTV), Motala, bedriver utveckling och tillverkning av torpeder samt utför även reparationer, översyner och moderniseringar av torpeder. CTV är en resultatenhet. Antalet anställda var ca 325 under förra budgetåret. Faktureringen uppgick till 50,4 milj. kr.

Åkers krutbruk, Åkers Styckebruk, tillverkar främst krut och vissa andra kemisk-tekniska produkter. Krutbruket tillverkar även vissa läkemedel och har produktion av försöksdjur. Åkers krutbruk är en produktionsenhet. Under förra budgetåret var antalet anställda ca 130. Faktureringen uppgick till 21,8 milj. kr.

Beklädnadsverkstaden (CBV), Karlskrona, tillverkar militära och civila uniformer samt vissa persedlar för användning inom sjukvården. CBV är en resultatenhet. Under budgetåret 1974/75 var antalet anställda 130 och faktureringen 10,8 milj. kr. I samband med en ökning av orderingången vid CBV övertog FFV i början av år 1970 lokaler, maskiner och personal från ett konfektionsföretag i Ängelholm. Verksamheten bedrivs där i samverkan med CBV inom ramen för ett av FFV för ändamålet bildat aktiebolag, Trivab konfektions AB.

2.4 Underhåll

Verksamhetsområdet underhåll omfattar teknisk konsultverksamhet och materielunderhåll avseende huvudsakligen försvarsmateriel och då främst flygmateriel. Verksamheten är inriktad på olika materielområden, nämligen flygplan, apparater och instrument i flygplan, robotar och vapen, motorer, marktelemateriel, basmateriel och telemätinstrument.

Underhållsverkstäderna finns i Arboga (CVA), med filial i Östersund (CVAÖ) och i Malmslätt (CVM), med filial i Visby. CVA överfördes från dåvarande flygförvaltningen till FFV den 1 juli 1967 enligt beslut av 1963 års riksdag (prop. 1963: 114, SU 1963: 135, rskr 1963: 319). Ett år senare, den 1 juli 1968, överfördes CVM och den centrala flygverkstaden i Västerås (CVV) till FFV enligt beslut av 1968 års riksdag (prop. 1968: 109, SU 1968: 124, rskr 1968: 282). Verkstaden i Västerås har sedermera avvecklats i enlighet med samma riksdagsbeslut.

Underhållsarbetet är fördelat på verkstäderna så att CVA huvudsakligen utför underhåll av jet- och turboaxelmotorer till flygplan, helikoptrar och stridsvagnar samt radarutrustningar, apparater för robotar, elektroniska mätinstrument m. m.

Vid CVAÖ utförs främst underhåll av markbunden telemateriel, basmateriel och specialfordon.

Underhåll och översyn av flygplan och helikoptrar, instrument och apparater till dessa utförs vid CVM. I denna verkstad sker också viss tillverkning, bl. a. av kapslar och balkar för flygplansbeväpning, av bränsletankar, flyghjälm, m. m.

Verkstäderna har i en organisatorisk försöksverksamhet slagits samman till en underhållssektor under gemensam ledning. Sektorn har ålagts resultatansvar. Under budgetåret 1974/75 hade sektorn drygt 3 000 personer anställda. Faktureringsvärdet uppgick till 308 milj. kr.

Till underhållsverksamheten hör också *Telub AB*, Växjö, som enligt beslut av 1963 års riksdag (prop. 1963: 114, SU 1963: 135, rskr 1963: 319) bildades samma år under namnet AB Teleunderhåll. Aktierna i bolaget ägs till 51 % av staten. De förvaltas av FFV. Övriga 49 % av aktierna ägs av ett antal företag inom teleindustrin. Bolaget bedriver bl. a. teknisk konsultverksamhet huvudsakligen åt försvarets materielverk. Vidare utför bolaget underhåll av marktelemateriel för försvaret och har även viss tillverkning av egna produkter. Bolaget har en organisation för regional service för underhåll av datorutrustningar m. m. Bolaget hade ca 700 anställda år 1974 och hade en omsättning av 66 milj. kr.

2.5 Tvätterier

FFV:s tvätteriverksamhet bedrevs från början i tre tvätterier främst för försvarets behov. Det förutsattes från början att tvätterierna till en del skulle kunna utföra tvätt åt vissa sjukvårdsinrättningar. Verksamheten har efter hand starkt ökat i omfattning. Den bedrivs nu i 15 tvätterier, som finns i Boden, Umeå, Långsele, Östersund, Ockelbo, Karlstad, Hagfors, Eskilstuna, Norrköping, Visby, Ödeshög, Alingsås, Karlskrona, Lund och Malmö. Av dessa tvätterier ägs fyra av olika landsting. Dessa tvätterier arrenderas av FFV som svarar för driften.

Verksamheten avser såväl vattentvättning som kemisk tvättning. Vidare utförs lagning av behandlade persedlar och även uthyrning av persedlar. Vid ett par av tvätterierna utförs skoreparationer m. m. för försvarets behov. Av verksamheten faller numera ca 85 % på sjukvårdsinrättningarna, som sålunda på ett markant sätt har kommit att bli den dominerande kundgruppen.

Den samlade tvätteriverksamheten hålls samman inom en sektor med resultatansvar. Inom denna finns förutom tvätterierna ett tvätteriernas centralkontor i Eskilstuna med vissa centrala ledningsfunktioner. En samarbetsorganisation med rådgivande funktioner har bildats. Den omfattar ett centralt tvätteriråd, ett försvarets tvätteriråd och ett antal lokala tvätteriråd. I dessa är FFV, försvaret och landstingen representerade.

Under budgetåret 1974/75 var drygt 2 300 personer anställda inom tvättsektorn. På grund av att antalet deltidsarbetande är stort, motsvarar detta ca 1 700 heltidsanställda. Faktureringen under samma budgetår uppgick till 161,1 milj. kr.

2.6 Överskottsförsäljning

År 1960 bildades en enhet inom FFV för försäljning av krigsmaktens övertaliga och kasserade tygmateriel. Verksamheten har sedan dess breddats och omfattar nu även övertalig och kasserad materiel från statliga myndigheter och andra. Dessutom säljs nytillverkade produkter från skyddade verkstäder och andra s. k. samhällsverkstäder.

Enligt kungörelsen (1973: 1210) om försäljning av övertalig eller kasserad materiel och inventarier skall i princip all försäljning av detta slag för statsverkets räkning ske genom försorg av FFV. Vidare skall i vissa fall enligt lag (1974: 1066) om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m. sådant gods säljas av FFV.

Överskottsförsäljningen är en resultatenhet. Dess försäljning sker från försäljningsställen i Solna, Göteborg, Kävlinge, Arboga, Sundsvall och Luleå. Försäljningen uppgick under budgetåret 1974/75 till 57,5 milj. kr. Antalet anställda var 126.

2.7 Civila produkter

Till verksamhetsområdet civila produkter hör dels sådan verksamhet som syftar till att utveckla och föra ut egna produkter på den civila marknaden och dels sådan tillverkning, häri inräknad legotillverkning, som är mer eller mindre integrerad med produktionen för försvaret. Tillverkning av civila produkter, som har bedrivits sedan början av 1960-talet, togs upp främst för att utnyttja överkapacitet av personal och utrustning men också för att kompensera förutsedda minskande beställningar från det svenska försvaret.

Det största utvecklingsprojektet avser den s. k. *stirlingmotorn*. Detta projekt drivs inom ett för ändamålet bildat företag, KB United Stirling (Sweden) AB & Co. Företaget ägs till hälften vardera av staten, företrädd av FFV, och av Kockums Mekaniska Verkstads AB. Huvudsyftet med företaget är att utveckla en stirlingmotor av en storleksklass främst lämpad för lastbilar och bussar.

ETP-sektorn, där ETP står för Energy Transfer Products, organiserades i slutet av år 1973 med syfte att ha hand om utveckling, tillverkning och marknadsföring av sådana produkter inom områdena energiomvandling och energiöverföring, som bygger på den teknik som kommer till användning i den s. k. stirlingmotorn. Till ETP-sektorn har förts samman de funktioner för styrning och ledning av ett projekt för utveckling av stirlingmotorer och applikationer för sådana, som tidigare har ingått direkt i verksamheten vid huvudkontoret, samt de funktioner och resurser för utveckling och produktion inom detta projekt som är placerade vid CVM i Malmslätt. Vidare handhar sektorn utveckling och tillverkning av den s. k. ETP-bussningen, vilken används för att fästa maskinelement på axlar.

För utveckling, produktion och marknadsföring av *jakt- och sport-skyttevapnen* har en särskild resultatenhet bildats inom FFV. I denna ingår Industri AB Gelfa, Gällö, som tillverkar gevärstockar, och FFV Sport AB (tidigare Kredit AB G. M. Flink & Co), som i huvudsak svarar för marknadsföringen. De båda bolagen bildades resp. förvärvades genom beslut av 1970 års riksdag (prop. 1970: 105 bil. 8, SU 1970: 111, rskr 1970: 289). Tillverkningen av vapnen sker vid gevärsfaktoriet och är i hög grad integrerad med den där bedrivna militära vapenproduktionen.

Andra civila produkter är bl. a. tillverkning av läkemedel, kemisk-tekniska produkter, elektroniska mätdon samt uppfödning av försöksdjur.

Verksamhet för att finna nya lämpliga produkter och material bedrivs inom Innovations AB Projection KB. Staten äger genom FFV en sjundedel av andelarna i bolaget.

FFV bedriver även viss tillverkning såsom underleverantör till andra företag. Som exempel härpå kan nämnas tillverkning av detaljer till bilindustrin.

3 Utredningen

FFV-utredningen lägger till grund för sina förslag vissa principiella överväganden. De gäller dels speciella förutsättningar som kan anföras för vissa verksamheter, dels företagsekonomiska och samhällseliga krav som bör ställas på verksamheten, dels den inriktning, omfattning och struktur som kan komma i fråga för verksamheten, dels den företagsform som bör tillämpas.

3.1 Speciella förutsättningar för verksamheten

Utredningen konstaterar att *tillverkningen av försvarsmateriel* vid FFV väsentligen utgör sådan produktion som enligt givna förutsättningar för den svenska säkerhets- och försvarspolitikerna bör bedrivas inom landet. I fråga om vissa slag av materiel, såsom torpeder, vissa pansarvärnsmateriel och finkalibriga handeldvapen är FFV den enda tillverkaren i landet. Utredningen anser därför att det är i hög grad angeläget att väsentliga delar av den produktion och produktionskapacitet i fråga om försvarsmateriel som f. n. finns vid FFV kan upprätthållas även i en framtid.

När det gäller *underhåll av försvarsmateriel* finner utredningen att statsmakterna genom såväl sina allmänna ställningstaganden som särskilda föreskrifter och beslut har tagit klar ställning för att det även i framtiden skall finnas särskilda och i första hand statliga företag för

underhåll av försvarsmateriel. Av betydelse i sammanhanget torde inte minst vara olika försvarsberedskapsskäl.

Tvätteriverksamheten har en dominerande ställning såväl inom sin bransch som ännu mer när det gäller att tillgodose tvättbehoven inom den offentliga sektorn. Alternativ tvättkapacitet finns inte tillgänglig och kan inte komma till stånd under avsevärd tid. Utredningen konstaterar att detta i och för sig utgör skäl för att verksamheten måste drivas vidare under överskådlig tid. Därutöver anser emellertid utredningen att ett sammanhållande av en stor del av tvätteriverksamheten för den offentliga sektorn i en enhet av det slag som nu finns inom FFV medför betydande fördelar såväl för de olika uppdragsgivarna som i ett vidare samhällsekonomiskt perspektiv. Utredningen anser därför att det är angeläget att så långt som möjligt hålla samman tvätteriverksamhet för den offentliga sektorn i ett företag med betydande kapacitet och resurser.

Utredningen framhåller att utvecklingen av FFV har inneburit att verksamheten har kommit att få en i allt väsentligt helt företagsekonomisk inriktning. Utredningen finner att denna utveckling är naturlig och anser att verksamheten vid FFV så gott som helt kan hänföras till sådan industriell och affärsmässig verksamhet som inom såväl de enskilda som statliga sektorerna av näringslivet drivs enligt vedertagna företagsekonomiska principer.

Med denna utgångspunkt anser utredningen att den verksamhet som nu bedrivs inom FFV skall tillgodose sådana krav på avkastning som normalt gäller för motsvarande verksamheter inom den svenska industrin i övrigt. Detta är från såväl företagsekonomisk som samhällsekonomisk synpunkt en förutsättning för att verksamheten på lång sikt skall kunna upprätthållas och ta till vara olika möjligheter till expansion. Eftersom avkastningskraven inom den svenska industrin normalt varierar mellan olika verksamhetsområden och mellan olika tillfällen är det inte möjligt att närmare precisera ett avkastningskrav för verksamheten inom nuvarande FFV. Det väsentliga i detta sammanhang bör vara att betingelserna för verksamheten och redovisningen av den är sådana att avkastningskrav kan formuleras enligt företagsekonomiska principer och att de kan jämföras med vad som gäller för andra industri-företag.

Samhälleliga krav på verksamheten skulle enligt utredningen främst kunna avse sådana som motiveras av försvarspolitiska samt sysselsättnings- och lokaliseringspolitiska skäl.

För FFV gäller numera inte några andra krav än för övriga delar av den svenska försvarsmaterielindustrin i fråga om bl. a. krigsproduktionsåtaganden och vidmakthållande av viss produktionskapacitet. Utredningen anser att det är en riktig princip att den försvarsmaterielinriktade verksamhet som nu bedrivs vid FFV inte behandlas annorlunda

än motsvarande verksamheter vid andra svenska företag. Det innebär att det inte bör utgå någon särskild ersättning till FFV för olika åtaganden utöver vad som normalt utgår till alla företag vid motsvarande åtaganden eller ålägganden. Med hänsyn till de företagsekonomiska krav som bör gälla för verksamheten innebär det emellertid också att i de fall verksamheten belastas med ålägganden av speciell omfattning eller karaktär bör den kompenseras för kostnaderna härför.

De fall där sysselsättnings- och lokaliseringspolitiska skäl direkt och formellt har inverkat på utformning och förläggning av verksamheten inom FFV är få och relativt små till sin omfattning. Därutöver har dock FFV fortlöpande tagit betydande hänsyn till olika sysselsättningsfrågor. I stort sett synes ålägganden och åtaganden av sysselsättnings- och lokaliseringspolitisk art för FFV inte ha varit av annan karaktär eller omfattning än vad som gäller för andra statliga företag.

Utredningen anser att det är angeläget att någon ändring av detta förhållande inte sker. De krav på särskilda åtaganden av sysselsättnings- och lokaliseringspolitisk art som ställs på den verksamhet som nu bedrivs inom FFV bör således även i framtiden överensstämma med de som ställs på verksamhet vid andra jämförbara statliga företag.

3.2 Verksamhetens inriktning, omfattning och struktur

Utredningen framhåller att utvecklingen av FFV har inneburit att en rad verksamhetsområden med olika karaktär, inriktning och omfattning har förts samman inom den organisatoriska ram som utgörs av ett statligt affärsverk.

Utredningen anger att ett skäl för *sammanhållning av skilda verksamhetsområden* inom ett företag kan vara av finansiell art.

Variationer i lönsamheten mellan de olika verksamhetsområdena kan härvid utjämnas. Utredningen anser dock att ett sammanhållande av de olika verksamhetsområdena inom FFV av finansiella skäl har mindre praktisk betydelse när det gäller FFV som statligt affärsverk och de särskilda finansieringsformer som gäller för detta.

Lämpligheten av att av finansiella skäl hålla samman de nuvarande verksamhetsområdena inom FFV kan enligt utredningen bedömas även med utgångspunkt i FFV:s ställning inom hela den statliga företagssektorn. Utredningen anser att de olika verksamheterna inom FFV i fråga om industriell och affärsmässig inriktning är av väsentligen samma karaktär som de verksamheter som hålls samman inom ramen för Statsföretag AB. Utredningen finner det vara naturligt att se verksamhetsområdena inom nuvarande FFV som mer eller mindre integrerade delar i den statliga företagssektorn under industridepartementet. Det kan då hävdas att principen om uppdelning av verksamheten på skilda

områden, där variationer i lönsamhet kan utjämna varandra, bör tillämpas mera på hela den statliga företagssektorn än på den del därav som nu ryms inom FFV. Affärsverksformen för FFV hindrar dock genomförandet av en del åtgärder av bl. a. finansiell och organisatorisk art, som kan bli en praktisk följd av en sådan principiell syn på den statliga företagssektorn som en helhet.

Andra skäl för att hålla samman olika verksamhetsområden inom ett företag kan vara strävanden att ta till vara sådana positiva effekter — synnergieffekter — i fråga om t. ex. företagsledning, produktutveckling, produktion, marknadsföring och administration som kan uppnås genom att olika verksamheter har vissa gemensamma förutsättningar eller på något sätt kompletterar varandra. Samband av detta slag föreligger enligt utredningen endast i begränsad utsträckning mellan de olika verksamhetsområdena inom FFV. De positiva effekter som kan tas till vara härur är därför små.

I vissa fall anser utredningen att någon form av *avveckling av ett verksamhetsområde* kan vara riktig. Ett väsentligt skäl för avveckling av ett verksamhetsområde är att det inte bedöms kunna ge ett tillfredsställande ekonomiskt resultat inom överskådlig tid. Andra skäl kan vara att verksamhetsområdet inte har några påtagliga samband med övriga verksamhetsområden eller har större samband med verksamheten inom andra företag.

En avveckling av ett verksamhetsområde kan ges olika form och innebörd. I vissa fall kan det enda möjliga alternativet vara en nedläggning av verksamheten. I andra fall kan avvecklingen innebära att en verksamhet med i princip oförändrad inriktning och omfattning förs över i annan form.

Inom FFV har fortlöpande fram till början av 1970-talet skett en *utvidgning av verksamhetsområden*. I huvudsak har det skett genom att olika verksamheter med i princip oförändrad inriktning har fått ökad omfattning.

En särskild karaktär har de strävanden inom FFV som har gått ut på att ta upp en civilt inriktad verksamhet i mer eller mindre direkt anslutning till tillverkning och underhåll av försvarsmateriel. Syftet har varit att motverka förekommande variationer i beläggningen av befintliga resurser för den försvarsmaterielinriktade verksamheten. Det har emellertid inte gått att uppnå någon mera betydande omfattning på en kompletterande civilt inriktad verksamhet av detta slag eller att göra den företagsekonomiskt lönsam.

Utvecklingen inom FFV bekräftar erfarenheter från andra försvarsmaterielproducerande företag i Sverige och andra länder. De innebär att en mera omfattande civilt inriktad verksamhet vid sådana företag inte kan byggas upp och drivas med framgång om den inte hänförs till

en organisation, som är i stort sett helt skild från den försvarsmaterielinriktade verksamheten.

Utredningen anser att en effektiv användning av resurser och ett tillfredsställande ekonomiskt resultat i den verksamhet som nu bedrivs inom FFV i första hand bör kunna uppnås inom de befintliga verksamhetsområdena. När det gäller en civilt inriktad verksamhet för utjämning av variationer i beläggningen av produktionsresurser och i det ekonomiska utfallet av verksamheten bör denna enligt utredningen i första hand ske inom ramen för en särskild organisation vid sidan av försvarsmaterielproduktionen. Utredningen anser vidare att det är tveksamt om en civilt inriktad verksamhet bör knytas till försvarsmaterielproduktionen inom ramen för en företagskonstruktion av det slag som det nuvarande FFV utgör. Utredningen utgår härvid från uppfattningen att de olika verksamhetsområdena inom FFV bör ses som mer eller mindre integrerade delar i den statliga företagssektorn under industridepartementet. Möjligheter att uppnå eftersträfvade utjämnningar bör då sökas inom hela denna företagssektor.

När det gäller verksamhetens framtida struktur och organisation anser utredningen sammanfattningsvis att det kan vara naturligt att överväga inte endast ett sammanhållande av nuvarande verksamheter vid FFV inom ett företag utan även en uppdelning av verksamheterna på flera företag.

Utredningen anser att följande *riktlinjer* bör gälla för den framtida utformningen av de verksamheter som nu bedrivs inom FFV.

De båda inom nuvarande FFV dominerande verksamheterna avseende tillverkning av försvarsmateriel och underhåll av försvarsmateriel bör drivas vidare med i huvudsak nuvarande inriktning och syfte att främst tillgodose behov hos det svenska försvaret.

Tvätteriverksamheten bör även drivas vidare med i huvudsak nuvarande inriktning och med syfte att i första hand tillgodose tvättbehov hos det svenska försvaret och hos statliga, landstingskommunala och primärkommunala vårdinstitutioner.

Övriga verksamheter bör drivas vidare, avvecklas eller utvidgas efter bedömningar och ställningstaganden, som för varje verksamhet beaktar bl. a. angelägenheten av de behov som verksamheten tillgodoser, verksamhetens förutsättningar från företagsekonomisk synpunkt och dess möjligheter att komplettera de försvarsmaterielinriktade verksamheterna genom att bl. a. utjämna förekommande variationer i beläggningen av därför erforderliga resurser.

De olika verksamheterna bör tillgodose sådana krav på avkastning som normalt gäller för motsvarande verksamheter inom den svenska industrin i övrigt.

De försvarsmaterielinriktade verksamheterna bör inte behandlas an-

norlunda än motsvarande verksamheter vid andra företag inom den svenska försvarsmaterielindustrin i fråga om beredskapsåtgärder och ersättning för härav betingade kostnader.

Verksamheterna bör inte åläggas sysselsättnings- och lokaliseringspolitiskt betingade hänsynstaganden och insatser av annat slag och i annan form än jämförbara statliga verksamheter.

Verksamheterna bör bedrivas inom en företagskonstruktion som, med beaktande av de samband som finns mellan olika verksamheter såväl inom som utom nuvarande FFV, ger möjligheter att dels skapa effektiva företagsenheter, dels ta till vara de fördelar som kan uppnås genom olika slag av samordning av skilda verksamheter. Härvid bör särskilt eftersträvas att åstadkomma en samordning med de verksamheter som bedrivs inom övriga delar av den statliga företagssektorn under industridepartementet.

Utredningen redovisar därefter sina bedömningar av förutsättningarna för *framtida verksamhet inom de olika verksamhetsområdena* vid nuvarande FFV. Utredningen föreslår vidare olika åtgärder som bör vidtagas inom ramen för dessa verksamhetsområden.

Tillverkningen av försvarsmateriel vid FFV representerar enligt utredningen ett stort och specialiserat kunnande, som delvis är unikt inom Sverige. I tekniska och kvalitativa avseenden uppfyller de framställda produkterna högt ställda krav.

Det ekonomiska resultatet av försvarsmaterieltillverkningen som helhet innebär emellertid f. n. betydande årliga underskott. Dessa avser inte hela tillverkningen utan hänför sig till vissa produkter och tillverkningsenheter.

Utredningen anger en väsentlig orsak härtill vara att FFV under flera år av olika skäl har haft en betydande överkapacitet i fråga om såväl personal som anläggningar och utrustning för tillverkning av vissa slag av försvarsmateriel. Vidare har priserna för till försvaret levererad materiel inte helt kunnat anpassas till kostnadsutvecklingen. Lönekostnaderna för FFV har varit högre än för konkurrerande företag, vilket har bidragit till att FFV inte har kunnat hävda sig i konkurrensen om vissa beställningar från försvaret.

Inom FFV har företagits en omfattande utredning — den s. k. FMS-utredningen — avseende målsättning för tillverkningen av försvarsmateriel och utformning av en ändamålsenlig organisation för denna verksamhet. En särskild utredning har utförts även i fråga om den framtida verksamheten vid Åkers krutbruk.

Utredningen ansluter sig i stort till den i FMS-utredningen framförda uppfattningen att en tillverkning av försvarsmateriel av det slag som nu bedrivs vid FFV under vissa förutsättningar bör kunna effektiviseras så att den uppnår rimlig lönsamhet inom en femårsperiod. Det

krävs emellertid betydande insatser för att åstadkomma ett bättre kapacitetsutnyttjande genom samtidig ökning av produktionsvolymerna och minskning av resurserna.

En viktig förutsättning för ökning av produktionsvolymerna i försvarsmaterieltillverkningen anför utredningen är att en ökad export kan komma till stånd. Detta kräver enligt utredningen intensifierade marknadsföringsinsatser på olika exportmarknader.

Utredningen anser i övrigt att alla möjligheter att sänka kostnaderna i tillverkningen av försvarsmateriel måste tas till vara. Med anslutning till de förslag som har förts fram i FMS-utredningen förordar utredningen att produktionen av försvarsmateriel koncentreras till ett färre antal enheter. Vidare bör utvecklingsarbete och tillverkning samordnas organisatoriskt och lokalmässigt i högre grad än vad som nu är fallet. Möjligheterna att genomföra rationaliseringar i olika led av produktionen måste givetvis fortlöpande tas till vara. På längre sikt blir det även nödvändigt att skapa nya konkurrenskraftiga produkter. Det kräver betydande utvecklingsinsatser.

Med anslutning till förslag som har lagts fram i utredningen om Åkers krutbruk förordar utredningen att produktionen av försvarsmateriel vid Åkers krutbruk successivt avvecklas. Utredningen anser att den relativt långa avvecklingstiden och Åkers för industrilokalisering lämpliga läge bör ge goda möjligheter att bereda fortsatt sysselsättning för personalen i annan verksamhet på orten.

FMS-utredningen har föreslagit att produktionen av försvarsmateriel inom FFV organisatoriskt skall föras samman i en försvarsmaterielsektor med ställning som resultatenhet.

Utredningen förordar i samma syfte som har kommit till uttryck i FMS-utredningens förslag att den produktion av försvarsmateriel som nu bedrivs inom FFV hänförs till ett särskilt företag.

Verksamheten i fråga om jakt- och sportskyttvapen har huvudsakligen tillkommit och upprätthållits för att ge viss kompletterande beläggning av de resurser som krävs för produktionen av finkalibriga militära vapen.

Beräkningar av det ekonomiska resultatet av verksamheten visar enligt utredningen att den under en lång följd av år har medfört relativt betydande underskott. På grundval av förutsedda resultat av en ändrad uppläggning och mycket kraftig rationalisering av produktionen samt ett inlett samarbete med ett internationellt verksamt företag i jakt- och sportskyttvapenbranschen i fråga om marknadsföringen av produkterna har inom FFV tagits fram en prognos för verksamhetens resultat under femårsperioden 1973/74—1977/78. Enligt prognosen förutses underskott även under dessa år. De bedöms dock komma att successivt minska, så att verksamheten eventuellt skulle kunna bära sina egna kostnader fr. o. m. verksamhetsåret 1977/78.

Även om det kan vara i hög grad osäkert om den angivna resultatförbättringen kan uppnås helt, anser utredningen att de nu inledda åtgärderna i fråga om produktion och marknadsföring bör ge goda möjligheter till en sådan förbättring att en avveckling ändå framstår som ofördelaktig. Med beaktande även av verksamhetens betydelse för upprätthållande av en produktionskapacitet för finkalibriga vapen och för verksamheten vid Industri AB Gelfa förordar utredningen att verksamheten avseende jakt- och sportskyttevapen drivs vidare ytterligare ett par år. Under denna tid bör utvecklingen av verksamhetens resultat noga följas. Därefter bör ställning på nytt tas till frågan om avveckling eller fortsatt verksamhet.

Underhållsverksamheten vid FFV har en mycket stark anknytning till det svenska försvaret. En viss minskning av verksamheten kan enligt utredningens bedömning bli aktuell som en följd av minskade underhållsbehov för försvarsmateriel. En civilt inriktad underhållsverksamhet av någon större omfattning än den hittillsvarande bör däremot kunna uppnås. Utredningen bedömer dock att den underhållsverksamhet som nu bedrivs vid FFV även i framtiden till huvudsaklig del kommer att avse försvarsmateriel.

De redovisade ekonomiska resultaten av underhållsverksamheten innebär att denna ger betydande årliga överskott. Till stor del hänger detta samman med det system för ersättning av tillhandahållna underhållstjänster som tillämpas i fråga om avsevärda delar av verksamheten och som innebär att ersättning utgår för redovisade självkostnader med visst tillägg.

Utredningen finner det angeläget att framhålla, att den relativa säkerhet för verksamhetens fortbestånd och positiva ekonomiska resultat, som anknytningen till försvaret och härvid tillämpade avtal innebär, inte får leda till att kraven på största möjliga effektivitet i verksamheten eftersträvas. Förekommande rationaliseringssträvanden inom underhållsverksamheten bör därför intensifieras.

Utredningen anser att det inte nu finns någon anledning att pröva frågan om ett återförande av verkstäderna till försvaret. Utredningen förordar i stället att underhållsverksamheten ges ökade möjligheter till effektivisering och affärsmässigt handlande.

En fråga i detta sammanhang är om underhållsverksamheten bör drivas inom ett särskilt bolag eller inordnas i samma bolag som bedriver tillverkning av försvarsmateriel. Utredningen finner att de båda verksamheterna var för sig är av sådan omfattning att de med fördel bör drivas som två skilda företag. De samband som föreligger mellan de båda verksamheterna i operativa avseenden är vidare relativt obetydliga. Utredningen anser att erforderlig samverkan bör kunna bedrivas mellan två skilda företag som hålls samman inom något slag av koncernförhållande.

Utredningen föreslår att den verksamhet som nu bedrivs inom den s.k. Underhållssektorn vid FFV hänförs till ett särskilt aktiebolag.

Verksamheten vid Telub AB har haft och har fortfarande flera gemensamma drag med verksamheten inom Underhållssektorn vid FFV. Den planerade utvecklingen för Telub AB innebär dock att dessa kommer att minska relativt snabbt. Verksamheten vid Telub AB avses väsentligen få en civil inriktning. Om utvecklingen kan fullföljas torde verksamheten på längre sikt övergå till att i betydande omfattning avse tillverkning av olika produkter. Det ekonomiska resultatet är och förutses även under de närmast kommande åren bli relativt tillfredsställande.

Utredningen föreslår att Telub AB bibehålls som ett särskilt företag. Det pågående samarbetet med den nuvarande Underhållssektorn bör dock fortsätta och så långt som möjligt byggas ut när det gäller det nya underhållsföretaget.

Strävandena att vid FFV skapa en lämplig kompletterande produktion av olika produkter för civil användning har inte varit framgångsrika. Det gäller såväl möjligheterna att i nämnvärd utsträckning uppnå en utjämning av beläggningen av produktionsresurserna som det ekonomiska utfallet. Detta har i flertalet fall inneburit underskott.

Utredningen förordar att direkta insatser för att utveckla civila produkter och bygga upp en produktion av dessa inom de föreslagna huvudsakligen försvarsmaterielinriktade företagen inte bör ske. Detta bör dock inte utesluta att verksamheten vid dessa kan omfatta viss utveckling och produktion av sådana produkter eller tjänster för civila användningar som kan erhållas som följdresultat ("spin-off") av den försvarsmaterielinriktade verksamheten. Det samma bör givetvis gälla sådana produkter och tjänster i den försvarsmaterielinriktade verksamheten som utan nämnvärd anpassning kan tillhandahållas även av civila användare. Exempel härpå kan vara underhåll av flygmotorer för civila flygföretag och en elektronisk utrustning för civila myndigheter och enskilda företag.

I den mån en mera omfattande vidareutveckling, produktion, marknadsföring m.m. kommer i fråga beträffande en produkt, som är speciellt inriktad på civil användning, bör enligt utredningens mening förläggningen av sådana insatser ske med hänsyn till vad som anses lämpligt från fall till fall och med beaktande av bl. a. förutsättningarna inom alla delar av den statliga företagssektorn.

Utredningen framhåller att en ökad integrering av de föreslagna försvarsmaterielinriktade företagen i den statliga företagssektorn kan underlätta för dessa företag att från andra delar av denna sektor erhålla kompletterande verksamhet avseende viss utveckling, produktion m. m. som de kan vara särskilt lämpade för.

När det gäller det projekt som avser den s. k. stirlingmotorn kan ut-

redningen konstatera att FFV på uppdrag av KB United Stirling (Sverige) AB & Co har bedrivit och bedriver ett omfattande utvecklingsarbete. Detta har givit betydande kunskaper och praktiska erfarenheter i fråga om den speciella teknik som kommer till tillämpning inom detta område. Utredningen anser att detta utvecklingsarbete bör fortsätta i den omfattning som bestäms av fortsatta uppdrag från United Stirling och statsmakternas ställningstaganden till projektets framtida utveckling. Den fortsatta verksamheten bör knytas till det föreslagna aktiebolaget för försvarsmaterielltillverkning.

Underleveranser och legotillverkning med civil inriktning kan enligt utredningen endast bli av marginell betydelse för utnyttjande av produktionsresurserna i de försvarsmaterielinriktade verksamheterna. I enlighet med vad som nu tillämpas inom FFV bör det kunna ankomma på ledningarna för de olika produktionsenheterna att avgöra om och i vilken mån åtaganden i fråga om underleveranser och legotillverkning skall ske.

Konfektionsverksamheten inom FFV har under flera år drivits med förlust. Föreliggande prognoser för verksamheten anger fortsatta underskott för i första hand beklädnadsverkstaden i Karlskrona men även för Trivab konfektions AB.

Orsakerna till detta torde vara flera. Enligt utredningens bedömning är enheterna för små för att kunna bära de fasta kostnaderna för administration, marknadsföring och utveckling. Produktionsmöjligheterna i Karlskrona är inte ändamålsenliga och produktionen torde inte kunna bära kostnaderna för en flyttning till moderna, men betydligt kostsammare lokaler.

Utredningen har också kunnat konstatera att konkurrensen på de marknader det här gäller är mycket hård.

Utredningen bedömer utsikterna att varaktigt uppnå ett tillfredsställande ekonomiskt resultat för CBV som mycket små och anser att CBV bör läggas ned. Nedläggningen bör därvid ske i en sådan takt och på ett sådant sätt att de anställdas intresse tillgodoses i största möjliga utsträckning.

För Trivab ser utredningen vissa möjligheter till fortsatt drift, då nuvarande prognoser pekar på förbättrad lönsamhet. Utredningen anser emellertid att en förutsättning för fortsatt drift är att företaget passas in i ett större företag i branschen, då företaget i dag är för litet för att kunna existera på egen hand. Denne nye huvudman finns enligt utredningens bedömning inte inom den statliga sektorn.

Överskotts försäljningen har med ett enstaka undantag, som kan hänföras till speciella förhållanden, varje år redovisat ett ekonomiskt överskott. Det ekonomiska resultatet förutses även i fortsättningen bli positivt. Vid sidan av att överskotts försäljningen i och för sig drivs med ett positivt ekonomiskt resultat torde verksamheten medföra

betydande fördelar för de olika uppdragsgivarna bland statliga myndigheter, samhällsverkstäder m. fl.

Utredningen förordar att verksamheten avseende försäljning av övertalig och kasserad materiel samt nytillverkade produkter från samhällsverkstäder drivs vidare med i huvudsak oförändrad inriktning.

Tvätteri verksamheten vid FFV tillgodoser väsentliga behov av tvätt inom den offentliga sektorn. De ekonomiska förutsättningarna för tvätteriverksamheten bestäms av den samverkan som sker med berörda landsting och de långsiktiga avtal eller motsvarande som tillämpas för så gott som hela verksamheten. De principer som härvid tillämpas innebär att tvätteriverksamheten skall erhålla full täckning av sina självkostnader.

Inom tvätteriverksamheten har ett omfattande program för utveckling och rationalisering börjat genomföras. Det förutses leda till avsevärda kostnadsbesparingar och effektiviseringar och avses även medföra att vissa balanserade "underskott" skall ha undanröjts i slutet av 1970-talet. Strävanden pågår vidare att söka belägga befintlig överkapacitet med tvätt från nya uppdragsgivare bland primärkommuner och enskilda industriföretag.

Utredningen anser det vara angeläget att påbörjade utvecklings- och rationaliseringsinsatser fullföljs. Möjligheterna att i allt väsentligt uppnå avsedda kostnadssänkningar och effektiviseringar bedömer utredningen vara stora. Det är väsentligt att tvätteriverksamhetens konkurrensförmåga kan ökas om strävandena att belägga förekommande överkapacitet med tvätt från nya uppdragsgivare skall lyckas. Det kan dock enligt utredningens mening vara tveksamt om det blir möjligt att i erforderlig utsträckning finna avsättning för överkapaciteten. Det bör därför även kunna övervägas att anpassa kapaciteten till föreliggande behov genom avveckling av ett eller ett par tvätterier.

Tvätteriverksamheten är av sådan omfattning och karaktär, att den med fördel kan utgöra underlag för ett fristående företag.

I detta sammanhang framhåller utredningen de samband som föreligger mellan tvätt av sjukvårdspersedlar och användningen av dessa vid landstingens sjukvårdsinrättningar. Dessa samband och landstingens dominerande ställning som beställare av tjänster från tvätteriverksamheten har redan lett till en viss samverkan mellan FFV och landstingen i särskilda organisatoriska former. Utredningen anser att det nu finns anledning att överväga en utveckling av denna samverkan eller ett överförande av tvätteriverksamheten till landstingen.

Utredningen finner det vara angeläget att så långt som möjligt hålla samman tvätteriverksamheten i en enhet av i princip nuvarande omfattning. Det innebär att tvätt av militära persedlar och sjukvårdspersedlar även i fortsättningen till stor del bör kunna ske i samma anläggningar. Utredningen anser inte att verksamhetsform eller huvudmannaskap bör ha någon avgörande betydelse i dessa avseenden.

Utredningen föreslår att överläggningar tas upp mellan staten och landstingen angående formerna för fortsatt drift av en sammanhållen tvätteri verksamhet av det slag som nu drivs inom FFV. Syftet bör vara att få till stånd en tvätteri verksamhet som i lämplig form drivs antingen helt av landstingen eller gemensamt av staten och landstingen.

3.3 Företagsform

Valet av företagsform för de verksamheter som nu bedrivs inom FFV anser utredningen bör stå mellan affärsverksformen och aktiebolagsformen. Den s. k. "tredje formen" för statlig verksamhet finns inte utformad för praktisk tillämpning. Den skulle inte heller enligt utredningen kunna erbjuda möjligheter att tillgodose olika krav på en lämplig form för verksamheten inom affärsverksformen med däri möjliga modifieringar eller aktiebolagsformen.

Utredningen konstaterar att en utgångspunkt för tidigare överväganden om lämplig företagsform för de verksamheter som nu bedrivs inom FFV ända från början ofta har varit möjligheterna att bedriva verksamheten på i stort sett samma villkor som konkurrerande företag. Utredningen ansluter sig i princip till uppfattningen att verksamheterna bör bedrivas på samma villkor som vid konkurrerande företag. De största förutsättningarna att uppnå detta föreligger allmänt om de drivs i aktiebolagsform.

Efter genomgång av dels olika skillnader mellan affärsverksformen och aktiebolagsformen, dels olika tillämpade modifieringar av affärsverksformen, dels förslag som har framlagts av affärsverksutredningen i betänkandet (SOU 1968: 45 och 46) Affärsverken — ekonomi, konkurrens, effektivitet och affärsverkskommittén i betänkandet Affärsverken — målsättning och styrformer samt budgetutredningen i betänkandet (SOU 1973: 43) Budgetreform anser sig utredningen kunna konstatera att affärsverksformen med förekommande modifieringar inte kan erbjuda de möjligheter som krävs för att verksamheterna vid nuvarande FFV i olika väsentliga avseenden skall kunna jämföras med verksamheten vid konkurrerande företag.

Ett genomförande av affärsverksutredningens förslag i fråga om verksamheterna vid FFV skulle i avsevärt högre grad kunna erbjuda sådana möjligheter. Vissa grundläggande skillnader skulle dock kvarstå och medföra sämre förutsättningar för verksamheterna vid FFV att uppnå full företagsekonomisk effektivitet och konkurrensförmåga. Ett genomförande av förslagen innebär vidare vissa ändringar i det statliga budgetsystemet och torde böra tas upp generellt för samtliga affärsverk. Det synes för övrigt vara tveksamt om affärsverksutredningens förslag över huvud taget kan komma att genomföras, i varje fall inom överskådlig tid.

Utredningen framhåller vidare att ett fullgörande av vissa av de intentioner som har angetts i betänkande från budgetutredningen kan minska möjligheterna att bedriva verksamheterna vid FFV efter företagsekonomiska principer.

Utredningen förordar att i första hand aktiebolagsformen används för de verksamheter som nu bedrivs inom FFV. Inga sådana principiella förhållanden som utpräglad monopolställning, särskilda försvarspolitiska, sysselsättningspolitiska och liknande krav, specifika myndighetsfunktioner m. m. kan enligt utredningens uppfattning anföras för ett bibehållande av något slag av affärsverksform. I varje fall har de inte sådan karaktär och omfattning att de inte likaväl kan förenas med aktiebolagsformen. Aktiebolagsformen underlättar vidare en samordning med de delar av den övriga statliga företagsektorn, som verksamheterna vid FFV har vissa samband med och som redan bedrivs i aktiebolagsform.

3.4 Organisation

Utredningen behandlar därefter frågan om lämplig *företagskonstruktion*. Utredningen anser härvid att de två föreslagna aktiebolagen för produktion av försvarsmateriel och för underhållsverksamhet bör placeras i den statliga företagsgruppen under Statsföretag AB. Detsamma bör gälla Telub AB. En eftersträvad komplettering av den militärt inriktade verksamheten med civilt inriktad sådan bör enligt utredningens uppfattning kunna underlättas i avsevärd mån inom en grupp av företag som samverkar och fördelar olika uppgifter mellan sig.

Utredningen framhåller även att en effektiv samordning mellan de tre företagen, som alla får en verkstadsindustriell inriktning, och mellan dessa och andra verkstadsföretag inom Statsföretaggruppen är en väsentlig förutsättning för att avsedda syften skall kunna tillgodoses. Utredningen förutsätter därför att en särskild verkstadssektor organiseras inom Statsföretaggruppen, dit berörda företag hänförs. Samordningsuppgifterna bör lämpligen handläggas av en särskilt organiserad sektorledning inom företagsgruppen.

Det särskilda bolaget för överskottsförsäljning kan enligt utredningens mening skiljas från övriga delar av det ombildade FFV och placeras inom Statsföretagskoncernen inom den konsumentvarusektor som f. n. är under bildande och där Svenska Tobaks AB med dotterbolag ingår. Härigenom kan överskottsförsäljningen dra fördel av de samordningsfördelar som denna sektor erbjuder.

Vad gäller stirlingsprojektet och frågan om en framtida produktion av delar till stirlingsmotorer blir aktuell i Sverige konstaterar utredningen att det åligger United Stirlings styrelse att fatta beslut i denna fråga. Det är utredningens åsikt att det nuvarande FFV:s möjligheter för-

stärks avsevärt i konkurrens om detta tillverkningsobjekt vid övergång till bolagsform och inpassning i Statsföretagskoncernen.

Den företagskonstruktion som utredningen föreslår innebär att det inte kommer att finnas utrymme för en organisatorisk enhet av det slag som det nuvarande huvudkontoret utgör. De funktioner inom huvudkontoret som avser de olika verksamhetsområdena bör hänföras till de föreslagna nya företagsenheterna eller i förekommande fall avvecklas. Vissa samordnande funktioner bör vidare övertas av Statsföretag AB och av ledningen av den verkstadssektor som utredningen anser bör komma till stånd.

3.5 Genomförande

Utredningen föreslår att statsmakterna snarast möjligt fattar ett principbeslut om att de tre företagen skall komma till stånd och överta berörda delar av verksamheten vid FFV. Efter principbeslutet bör tillsättas en arbetsgrupp som får karaktären av interimstyrelse för vart och ett av de blivande aktiebolagen. Arbetsgruppen bör ges i uppdrag att lägga fram preciserade förslag till de åtgärder som erfordras för att företagen skall kunna bildas och träda i verksamhet. Vid fullgörandet av sina uppgifter bör gruppen ha ansvar för att erforderliga förhandlingar med berörda personalorganisationer kommer till stånd. Bolagen bör kunna träda i verksamhet tidigast den 1 juli 1976. Samtliga aktier i företagen bör tecknas av staten.

För de blivande tre aktiebolagen bör vidare ske en reglering av pensionskostnaderna. Härvid bör kunna tillämpas samma principer som tidigare vid motsvarande övergång till aktiebolagsform för Karlskronavarvet AB och för Svenska Reproduktions AB. Principerna innebar bl. a. att staten helt svarar för kostnaderna för infriande av de pensionsförpliktelser som gäller anställda som övergått till anställning hos de nybildade bolagen och som hänför sig till tiden före övergången till bolagen.

För behandlingen av frågor om förmåner för den personal som övergår till anställning vid de blivande aktiebolagen bör tillämpas sådana principer som innebär att ingen enskild person, som är anställd vid tillfället för verksamhetens övergång till aktiebolagsform, skall vidkännas en försämring av då utgående förmåner. De villkor som skall gälla för personalen vid övergång till anställning vid de blivande bolagen och som kan avse bibehållande av vissa förmåner eller avlösning av dessa genom någon form av engångsersättning bör bestämmas genom förhandlingar och överenskommelser mellan staten och personalens organisationer.

3.6 Reservation

Med hänvisning till regional- och sysselsättningspolitiska skäl avstyrker reservanterna majoritetens förslag vad gäller konfektionsverksamheten. De av majoriteten återopade skälen för en eventuell förändring av huvudmannaskapet för tvätteriverksamheten anses inte tillräckligt bärande av reservanterna. Reservanterna anser vidare att en reorganisation är nödvändig av den år 1970 inrättade affärsverksdelegationen för att åstadkomma ökad samordning mellan statliga verk och Statsföretag AB.

4.1 Allmänna synpunkter

¹ Ledamöterna Granath och Sandberg

vidare att de tillämpade principerna för materielunderhållets uppläggning och fördelning och princip- och ramavtalen samt FFV:s dominerande ställning och delvis unika kunnande inom försvarsmaterielsektorn innebär stor säkerhet för att dessa verksamhetsgrenar kommer att bestå under överskådlig tid.

LO framhåller att ett enstaka samhällsägt företags verksamhetsform, arbetsuppgifter och målsättningar inte bör bedömas isolerat från statens övriga agerande inom det industriella och näringspolitiska området. *LO* anser således att de olika statliga affärsföretagen måste hållas samman inom ramen för en genomtänkt politik samt en rationell och effektiv organisation av den statliga industriella verksamheten. *LO* instämmer i utredningens syn på att verksamheten måste få sådana former att konkurrenskraftiga enheter skapas. *TCO* framhåller att verksamhetsinriktningen i stora drag är given av det svenska försvarets materielbehov. Verksamheten måste i stor utsträckning underordnas det allmänna försvarspolitiska intresset t. ex. av att viss tillverkning bedrivs eller viss kunskap upprätthålls inom landet. Företagsekonomiska lönsamhetskrav i konventionell bemärkelse kan därför endast i begränsad utsträckning tillämpas i fråga om FFV:s verksamhet. *SF* och *FCTF* anför i sitt gemensamma yttrande att genom att bibehålla affärsverksformen tillgodoses såväl den parlamentariska insynen vad avser försvarsproduktionen som statsmakternas möjligheter att trygga att en tillfredsställande produktionsberedskap upprätthålls inom landet även om denna ur en snävt företagsekonomisk aspekt innebär en ekonomisk belastning. Det är enligt organisationens uppfattning angeläget att statsmakterna av sysselsättnings- och lokaliseringspolitiska skäl även i framtiden kan påverka utformningen och förläggningen av verksamheten inom FFV på samma sätt som skett hittills.

Ett par remissinstanser har anfört synpunkter på utredningens arbete. Sålunda ser *RRV* utredningens förslag som ett kraftfullt försök att komma tillrätta med problem inom FFV:s verksamhet. De konkreta förslagen ligger i huvudsak väl i linje med de slutsatser *RRV* tidigare dragit i sin förvaltningsrevisionella verksamhet. *SPN* anser att utredningsarbetet inte bedrivits på ett sådant sätt att ett tillfredsställande beslutsunderlag framtagits i fråga om personalkostnader och personalavveckling.

4.2 Speciella förutsättningar för verksamheten

Statskontoret konstaterar att verksamheten vid FFV i allt väsentligt är affärsmässig och drivs i konkurrens med andra företag. Den företagsekonomiska inriktningen av verksamheten har under senare år starkare markerats genom uttalanden och åtgärder från statsmakterna. De

speciella krav, t. ex. av försvarspolitisk art som gäller, bör inte begränsa möjligheterna till uppnående av på företagsekonomiska grunder uppställda mål för verksamheten. *FFV* anför liknande synpunkter. *RRV* anför som sin mening att de samhälleliga målen för underhållsverksamheten är av betydligt högre dignitet än de företagsekonomiska. *SF* och *FCIF* förklarar sig inte dela utredningens uppfattning att den övergripande målsättningen skall vara att *FFV* skall kunna redovisa en sådan vinst och avkastning som gäller inom motsvarande delar av den privata industrin. Den väsentliga målsättningen för *FFV* måste vara att nå ett så effektivt utnyttjande som möjligt av i företaget befintliga resurser.

4.3 Verksamhetsinriktning

I fråga om *FFV*:s tillverkning av försvarsmateriel tillstyrker *ÖB* förslaget att den skall drivas vidare med i huvudsak nuvarande inriktning. Produktionen måste i första hand inriktas på att tillgodose behovet hos det svenska försvaret. Möjligheter att förbättra lönsamheten genom ökad export bör få tillvaratas i syfte att för det svenska försvaret åstadkomma lägre priser, större valmöjligheter och bättre förutsättningar att bibehålla kapacitet för krigsproduktion. Liknande synpunkter anför av *FFV* som framhåller att betydande resurser skapats inom *FFV* för utveckling, tillverkning och underhåll av kvalificerad försvarsmateriel. *RRV* pekar på att verksamheten till stor del sker i konkurrens med övriga försvarsmaterielproducerande företag såväl inom som utom landet. Genom tillgången på alternativ bedömer *RRV* att det samhälleliga behovet av en säker försörjning av försvarsmateriel inte är låst till *FFV* och därmed försvagas behovet av kontroll och inflytande över verksamheten.

Såväl *ÖB* som *FMV* tar upp frågan om finkalibrig ammunition och framhåller att det av beredskapsskäl behövs kapacitet för inhemsk produktion av sådan ammunition. Båda anser att ett samgående mellan *FFV* och *AB Norma* projektilfabrik skulle från samhällelig synpunkt vara en fördelaktig lösning.

I fråga om underhållsverksamhetens framtida inriktning, organisation och struktur biträder *ÖB* och *FMV* utredningens förslag. *RRV* pekar på att underhåll av försvarsmateriel i dag bedrivs inom ett flertal organisatoriskt skilda enheter. De militära förbandens primära underhåll tillgodoses av de förbandsbundna verkstäderna vars verksamhet leds och samordnas av en verkstadsledning inom *FMV*. Det kvalificerade flygmaterielunderhållet handhas huvudsakligen av *FFV*:s underhållsverkstäder. Vidare noterar *RRV* att utredningen inte närmare prövat möjligheten att bedriva underhållsverksamheten inom ramen för ett under försvaret samordnat underhåll. *RRV* förordar att alternativet med

ett återförande av FFV:s underhållsverksamhet till en under försvaret lydande organisation utreds innan slutlig ställning tas till den framtida organisationen för FFV:s nuvarande underhållsverksamhet.

FFV delar inte utredningens uppfattning att samband mellan tillverkning och underhåll av försvarsmateriel endast föreligger i begränsad omfattning. FFV anser tvärtom att detta väsentligt kan utvidgas. Underhållsverksamheten representerar en bred kontaktyta med olika tekniska områden, utvecklingsmöjligheter, personer och företag inom det verkstadstekniska fältet. Denna kontaktyta kan i kombination med den erfarenhet av produktion och utveckling av verkstadsprodukter som finns inom försvarsmaterielområdet ge goda förutsättningar för utveckling av civila produkter. *SF* och *FCTF* framför liknande synpunkter. *SACO* framhåller att underhållssidans engagemang med försvaret i nuläget är inriktat och även i framtiden i huvudsak inriktas på flygunderhåll och viss telemateriel. Detta engagemang borde kunna utökas till att avse även annan försvarsmateriel.

Vad gäller *Telub AB* anser såväl *ÖB*, *FMV* som *RRV* att förutsättningarna bör utredas att på sikt överföra det militära underhållet som bedrivs av *Telub* till underhållsföretaget. *FMV*'s kontakter skulle härigenom begränsas till ett enda statligt underhållsföretag. *SACO* framför liknande synpunkter.

Telub AB framhåller att bolaget har behov av att under en längre tid framåt ha en militär basproduktion på grund av svårigheterna att snabbt bygga upp en civil produktion. *Telub* anser vidare att FFV-utredningens material dokumenterar uppfattningen att en sammanslagning av *Telub* med det föreslagna underhållsbolaget skulle försämra *Telub*'s möjligheter att bygga upp en effektiv verksamhet och inte heller medföra några nämnvärda fördelar. Däremot anser *Telub* att det finns ett naturligt samarbetsbehov mellan bolaget och FFV:s underhållssektor. Till *Telub*'s yttrande har fogats ett uttalande från *fackklubbarna vid Telub* som anser att verksamheten vid bolaget bör inom överskådlig framtid baseras på försvarsproduktion kombinerad med civilproduktion och att *Telub* bör behållas som ett särskilt bolag.

Utredningens förslag att lägga ned *Åkers krutbruk* anser sig *ÖB* nödsakad godta mot bakgrund av att fortsatt tillverkning vid krutbruket skulle medföra behov av betydande investeringar. Liknande synpunkter förs fram av *FMV*. Även *SACO* anser att de motiv som anförts för nedläggningen kan accepteras. *SF* och *FCTF* anser däremot att förslaget inte skall genomföras på grund av sysselsättningspolitiska skäl. *Strängnäs kommun* framhåller vikten av att annan verksamhet lokaliseras till Åker för att upprätthålla sysselsättningen vid nuvarande nivå.

ÖB, *FMV*, *RRV*, *FFV* och *SACO* har inga invändningar mot utredningens förslag om nedläggning av *Centrala beklädnadsverkstaden (CBV)* och försäljning av *Trivab konfek-*

tions AB. SF och FCTF anser att om utredningens förslag genomförs skulle det medföra en oacceptabel sysselsättningspolitisk situation i Karlskrona. Organisationerna föreslår i stället att en särskild resultat-enhet bildas inom affärsverket FFV genom att Trivab upphör som bolag och verksamheten samordnas med CBV. En ökad samordning av de olika affärsverkens uniformsupphandlingar skulle vidare medföra ökade möjligheter för CBV att genom längre orderserier ytterligare förbättra sin ekonomiska situation påpekar organisationerna. SALF föreslår att CBV och Trivab ombildas till ett gemensamt statligt bolag.

I fråga om civila produkter delar RRV utredningens uppfattning om de svårigheter som föreligger att samordna militär och civil produktion och tillstyrker därför avveckling av den civila verksamheten. FFV delar den av utredningen framförda uppfattningen att försvarsmaterielinriktad verksamhet och civilt inriktad verksamhet bör organiseras i skilda resultatenheter. FFV framhåller vidare att en på längre sikt osäker efterfrågan på tillverkning och underhåll av försvarsmateriel nödvändiggör att FFV expanderar på civila produktområden. FFV finner det angeläget med komplettering med nya företag inriktade på civil produktion och noga anpassade till koncernens framtida struktur, målinriktning och karaktär av verkstadsindustri. Vid valet av kompletterande verksamhet bör främst beaktas möjligheterna till lönsamhets- och sysselsättningstillskott samt expansionsförmåga. SACO anser att utredningen inte i tillräcklig utsträckning beaktat de sysselsättningspolitiska skälen för möjligheten till en ökad satsning på civil verksamhet. SACO nämner i detta sammanhang att en ökad civil satsning bör ske genom såväl egen utveckling som genom förvärv av licenser eller hela företag. Den civila verksamhet inom FFV som SACO anser måste komma till stånd bör enligt organisationens uppfattning sammanhållas inom en separat civil sektor inom FFV. Telub AB bekräftar utredningens uppfattning om svårigheter att bygga upp en civil verksamhet i en från början för försvarsändamål inriktad industri, men pekar på att med nuvarande utveckling av marknaden för sådana produkter är nödvändiga med en civil komplementärverksamhet för att möta nedgången i sysselsättning och lönsamhet. Länsstyrelsen i Östergötlands län framhåller att det är synnerligen angeläget att näringslivet omstruktureras så att försvarsberoendet minskar. En sådan förändring torde bl. a. kunna ske genom att civil produktion i större omfattning än nu bedrivs inom FFV:s anläggningar.

ÖB, FMV, FFV och SACO tillstyrker utredningens förslag att bilda ett separat bolag av den nuvarande överskottsförsäljningen. RRV bedömer de marknadsmässiga förutsättningarna för en betydande expansion av överskottsförsäljningen som goda. Under förutsättning att affärsverket FFV i övrigt avvecklas tillstyrker RRV att överskottsförsäljningen överförs till ett aktiebolag under Statsföretag

AB, *SF* och *FCTF* anser det väsentligt att den ekonomiskt kontinuerligt förbättrade verksamheten vid överskottsförsäljningen bibehålles inom affärsverkets ram.

Tvätt- och textilreparationsverksamheten bör enligt *ÖB* och *FMV* drivas vidare med i huvudsak nuvarande inriktning. De framhåller att det ur försvarsmaktens synvinkel är mindre lämpligt att denna organisation drivs helt av landstingen. *Statskontoret*, *FFV* och *SALF* anser däremot att en närmare anknytning av tvätteri-verksamheten till landstingen bör ske. Sålunda framhåller *FFV* att landstingen bör vara huvudmän för en sammanhållen tvätteri-verksamhet för att dessa därigenom skulle kunna påverka och optimera försörjningen av persedlar till sjukvården. Om någon form av samverkan i stället blir aktuell mellan staten och landstingen vad gäller driften av tvätteri-verksamheten bör denna ske helt avskilt från *FFV*.

SF, *FCTF* och *Kommunalarbetareförbundet* delar inte utredningens uppfattning av tvätteri-verksamheten skall överföras till annan huvudman. Även *SACO* ställer sig tveksam till förslaget om ändrat huvudmannaskap. *Landstingsförbundet* framhåller att man ser utredningens förslag som bestående av två delar, dels övergång till bolagsform för tvätteri-verksamheten, dels överförande av verksamheten under landstingskommunalt huvudmannaskap. Vid eventuella förhandlingar bör båda förslagen prövas förutsättningslöst med hänsyn till varje tvätteris lokala förhållanden. Tills vidare bör dock affärsverket *FFV* behållas för tvätteri-verksamheten. Avslutningsvis framhåller förbundet att man är beredd att uppta förhandlingar om tvätteri-verksamhetens framtida utformning. *Kalmar läns landsting* ställer sig mycket tveksam till de eventuella fördelar som ett bibehållande av en sammanhållen tvätteri-verksamhet skulle kunna medföra för de enskilda landstingen, oavsett huvudmannaskapets fördelning på olika intressenter.

I fråga om verksamheten vid huvudkontoret i Eskilstuna understryker *FFV* att det vid kontoret finns resurser inom bl. a. områdena företagsledning, produktutveckling, produktion, marknadsföring och administration. *FFV* bedömer att den blivande koncernledningen, koncerngemensamma servicefunktioner, ledningen för försvarsmateriel-sektorn och delar av dess operativa verksamhet med fördel fortfarande kan lokaliseras till Eskilstuna. *SACO* framför en liknande uppfattning och betonar vikten av att organisatoriska omplaceringar kan göras utan att omlokalisering av personal behöver vidtagas. *SF* och *FCTF* delar utredningens uppfattning att en decentralisering bör ske av de delar som handlägger direkt operativa uppgifter som kan hänföras till någon av sektorerna inom verket. Vid en omorganisation måste mycket stor hänsyn tas till de problem som härigenom kan uppstå för den berörda personalen.

4.4 Företagsform

Frågan om ändrad företagsform behandlas ingående i flertalet av remissyttrandena. I praktiskt taget samtliga myndigheters yttranden tillstyrks eller lämnas utan erinran FFV:s omvandling helt eller delvis till aktiebolag.

ÖB har ingenting att erinra mot av utredningen föreslagen företagsform under förutsättning att ÖB kan erhålla tillräcklig insyn i företagen. FMV anser att de ekonomiska utgångspunkterna för FFV:s enheter skall likställas med dem som gäller för enskilda företag och finner därför den föreslagna aktiebolagsformen lämplig. Statskontoret delar utredningens uppfattning att affärsverksformen i nuvarande utformning och med förekommande slag av modifieringar som skett för vissa affärsverk inte kan erbjuda de möjligheter som krävs för att verksamheten vid FFV skall kunna jämföras med verksamheten vid konkurrerande företag och kunna drivas efter företagsekonomiska principer. Statskontoret anser starka skäl föreligga för en ombildning av FFV till aktiebolag.

RRV anser att företagsformen endast i mindre utsträckning påverkar förutsättningarna för en effektiv drift av FFV:s verksamhet. Andra faktorer än företagsformen kommer att avgöra det ekonomiska utbytet. Val av företagsform bör enligt RRV:s uppfattning i första hand grundas på överväganden angående verksamhetens art och det därmed sammanhängande behovet för statsmakterna att ha ett större eller mindre direktinflytande över verksamheten. I de fall de samhällseliga målen är av primär betydelse för en verksamhet ökar kraven på insyn, styrning och kontroll från statsmakternas sida. Det önskvärda direktinflytandet från statsmakternas sida tillgodoses enligt RRV:s uppfattning i regel bäst om verksamheten i dessa fall bedrivs inom den egentliga statsförvaltningen. Affärsverksdelegationen och Statsföretag ansluter sig till uppfattningen att verksamheten kan bedrivas i former som möjliggör konkurrens på samma villkor som gäller för övrigt näringsliv.

FFV konstaterar att såväl utredningens majoritet som reservanterna är överens om att den nuvarande affärsverksformen inte är lämplig för vare sig den verksamhet som f. n. bedrivs eller som avses att bedrivas av den nya FFV-koncernen. FFV ansluter sig därför till utredningens förslag i denna fråga. Ombildningen till aktiebolag utgör enligt FFV:s uppfattning en grundförutsättning för att det nya företaget skall kunna tillvarata möjligheterna till expansion och därigenom utvecklas till ett lönsamt företag. En av ledamöterna i FFV:s styrelse reserverade sig mot yttrandet med uttalandet att FFV även i fortsättningen skall bedrivas i verksform, men i modifierad sådan. Även Sveriges industriförbund, Svenska arbetsgivareföreningen och SALF tillstyrker utredningens förslag om FFV:s övergång från affärsverk till bolag. *Beklädnads-*

fabriks- och metallindustriarbetareförbundet har inte något att invända mot förslaget.

De yttranden, i vilka aktiebolagsformen avstyrks, kommer praktiskt taget alla från de anställdas organisationer. Sålunda anför *SF* och *FCTF* att det från såväl samhällsekonomiska som statliga företagsekonomiska synpunkter bör vara riktigt att åstadkomma en organisationsform för de statliga företagen som möjliggör för dem att kunna uppnå och bibehålla en från produktionsekonomisk synpunkt lönsam verksamhet. Från organisationernas sida har således tillstyrkts förslag som skulle innebära omorganisationer, rationaliseringar eller strukturförändringar av den statliga företagsamheten. Organisationerna anser att ett genomförande av affärsverksutredningens och affärsverkskommitténs förslag i stor utsträckning skulle innebära att förutsättningar skapas för affärsverken att driva sin verksamhet efter med privatindustrin likartade normer. Organisationerna anser att ett genomförande av dessa förslag innebär stora möjligheter och god lönsam verksamhet. En för organisationerna väsentlig och framträdande grund är att en övergång till bolag skulle innebära att anställningstryggheten och anställningsvillkoren för de nu anställda och de som kommer att anställas försämrades.

LO framhåller att valet av företagsform för affärsverken givetvis inte får ses som helt eller ens huvudsakligen en fråga om anställningsvillkor för personalen. Det väsentligaste är att finna sådana verksamhetsformer att företagen kan utvecklas så att konkurrenskraft och samsyn vidmakthålles. *LO* instämmer därför i den föreliggande utredningens syn på att verksamheten måste få sådana former att konkurrenskraftiga enheter skapas. Men det är angeläget att detta sker i samordning med och under beaktande av all övrig statlig verksamhet i såväl bolag som affärsverk. *LO* vidhåller sin tidigare uppfattning att enstaka ingrepp i systemet inte löser några problem. Det finns enligt *LO*:s uppfattning ingenting som säger att inte samma fördelar som aktiebolagsformen ger skulle kunna vinnas genom modifierad affärsverksform. Reservanterna framhåller i detta sammanhang att sådana möjligheter skulle finnas om affärsverksutredningens och affärsverkskommitténs förslag genomförs helt eller delvis. *LO* anser att det gäller att finna en verksamhetsform för företagen inom samhällssektorn som svarar mot framtidens krav och problem.

SACO anför att bolagsformen enligt *SACO*:s principiella uppfattning utgör den lämpligaste formen för den fortsatta verksamheten. Den fortsatta nära anknytningen till försvaret kan dock motivera ett bibehållande av affärsverksformen. *SACO* föreslår därför att *FFV* skall arbeta efter den modifierade affärsverksform som affärsverksutredningen och affärsverkskommittén skisserat.

TCO framhåller att det visserligen kan hävdas att affärsverksformen i vissa avseenden är osmidigare än bolagsformen men att åtskilliga av

dess nackdelar kan elimineras genom en reformering av affärsverks-systemet. En väsentlig fördel med affärsverksformen just när det gäller FFV med dess betydelse i försvarspolitiken är att den medger en helt annan parlamentarisk insyn än vad som är möjligt i fråga om aktiebolag.

Eskilstuna arbetarekommun stöder utredningsreservanternas synpunkter. Även *SPN* anser reservanternas invändningar så allvarliga att de bör föranleda ytterligare utredning om konsekvenserna för personalens del vid ombildning till bolag.

Det är framför allt de fackliga organisationerna som lämnat utförliga synpunkter på uppkommande personalfrågor i samband med ändring av företagsform. *SF* och *FCTF* finner det angeläget framhålla att utredningens uppfattning om personalkostnadernas roll som avgörande faktor vid konkurrensjämförelser inte är riktig. Den avgörande faktorn är i stället den grad av rationalitet och effektivitet som företaget har. Organisationerna ansluter sig också till reservanternas uppfattning att en ombildning av FFV till aktiebolag skulle innebära ett underkännande av den statliga löne- och personalpolitiken, då den besparingsvinst man i detta avseende anser sig uppnå helt faller inom den lägre avlönade personalens område. Även *TCO* och *SALF* finner att de gjorda personalkostnadsjämförelserna delvis är missvisande. *TCO* påpekar att en övergång till bolagsform dock innebär försämrade anställningsvillkor. *TCO* kan inte medverka till en sådan förändring. *LO* finner det oacceptabelt att söka lösa enstaka affärsverks konkurrensproblem på ett sådant sätt att det får till konsekvens en likriktning nedåt av anställningsvillkoren.

Bland de myndigheter som yttrat sig om personalfrågorna framhåller *statskontoret* att det är svårt att på utredningens underlag bedöma personalkostnadernas inverkan på FFV:s möjligheter att uppnå tillfredsställande ekonomiskt resultat. *FFV* anser att det finns en allvarlig risk för att personalkostnadsfrågan, som motiv och problem vid val av företagsform, får alltför stor vikt i den framtida behandlingen av FFV-utredningen. Personalkostnadsfrågan måste därför värderas så, att den ej ensam får vara avgörande för valet av företagsform. *RRV* betonar att lönenivån endast är en av många faktorer som påverkar ett företags konkurrensförmåga. En viss skillnad i enbart lönenivå bör ej tillmätas någon avgörande betydelse vid val av företagsform.

4.5 Organisation

I fråga om företagskonstruktion tillstyrker *affärsverksdelegationen* och *Statsföretag* att de föreslagna bolagen förs över till Statsföretag. *FMV* har den uppfattningen att det inte är ändamålsenligt att underhållsbolaget inordnas i en verkstadssektor, men har i övrigt ingen erin-

ran mot en anknytning till statsföretaggruppen. *FFV* föreslår en mer sammanhållen företagskonstruktion än vad utredningen antytt. *FFV* förordar därför att tillverkning och underhåll av försvarsmateriel sammanhålls i ett bolag, direkt inordnat under Statsföretag. I likhet med utredningen anser *FFV* att *Telub* bör ingå som dotterbolag i den nya *FFV*-koncernen. *SALF* anför liknande synpunkter. *Telub* ifrågasätter starkt lämpligheten och möjligheten av att bilda en verkstadssektor på av utredningen föreslaget sätt.

SF och *FCTF*, som vill bibehålla affärsverksformen, anser sig inte kunna tillstyrka den föreslagna uppsplittringen av *FFV*. Organisationerna delar helt reservanternas uppfattning att valet av företagskonstruktion måste grundas på det starka allmänna samhälls- och försvarsintresset av att ha en sammanhållen statlig verksamhet för produktion, underhåll och tjänster för försvarsändamål. En fortsatt sektorisering av verksamheten inom *FFV* bör ske. De båda organisationerna anser vidare att affärsverksdelegationen bör reorganiseras så att den får reella möjligheter att aktivt samordna den statliga företagsverksamheten. Olika företagsformer utgör därvid inte något hinder för en sådan förbättrad samordning. Även *SACO* förordar en sammanhållen organisation, indelad i sektorer och med en långtgående delegering av ansvar och befogenheter.

5 Förslag till ny organisation m. m.

FFV har i skrivelse den 17 februari 1976 tagit upp vissa frågor rörande verksamhetsinriktning, organisation, ekonomiska befogenheter och kapitalbehov för *FFV*:s framtida verksamhet. *FFV* anför i huvudsak följande.

Frågan om *FFV*:s framtida verksamhetsinriktning, organisation och befogenheter har varit föremål för ingående utredningar inom *FFV* alltsedan *FFV*-utredningen avlämnade sitt betänkande.

FFV anser att dess verksamhet huvudsakligen bör vara inriktad på tillverkning och underhåll av försvarsmateriel för såväl det svenska försvaret som för export. Verksamheten bör vidare omfatta utveckling, produktion och försäljning av civila produkter och tjänster. Målet för denna verksamhet är i första hand att utnyttja den överkapacitet som finns och som beräknas öka inom försvarsmaterielområdet. *FFV* bedömer att verkets tillverkningsresurser och den såväl breda som djupa tekniska kompetensen tillsammans med personalens yrkeskunnande utgör en betydande tillgång som är grunden för en utveckling av *FFV*.

Verksamheten vid *FFV* bör organiseras i sektorer med resultatansvar. Varje sektor bör ha ett internstyre, i vilket bl. a. bör ingå representanter för personalen. De ökande företagsekonomiska kraven på *FFV*:s verksamhet medför behov av att såväl lönsamhet som kapitalbildning

bättre kan följas inom de olika verksamhetsgrenarna. Det är därför naturligt att FFV nu genomför en fullständig sektorisering av hela verksamheten.

Verksamheten bör i första hand omfatta de nuvarande verksamhetsgrenarna för tillverkning och underhåll av försvarsmateriel samt försäljning av överskottsmateriel. Därutöver bör finnas kompletterande verksamhet med civil inriktning som i första hand tar tillvara överkapaciteten i den försvarsmaterielinriktade verksamheten. FFV anser att överskottsförsäljningen bör bibehållas som en sektor inom FFV huvudsakligen av det skälet att lämpligare alternativplacering inte föreligger f. n.

FFV bör även fortsättningsvis förvalta statens aktier och andelar i Industriaktiebolaget Gelfa, AB Avimat, FFV Sport AB, Telub AB, United Stirling (Sweden) AB, Innovations AB Projection och Swe-develop Hospital Equipment AB.

Tvättverksamheten bör skiljas från FFV för att drivas i annan form i huvudsak med anknytning till landstingen. Konfektionsverksamheten bör avskiljas från FFV i samband med att den nya organisationen träder i kraft. FFV framhåller vidare att för Åkers krutbruk är en fortsatt lönsam drift möjlig till omkring år 1980. Därefter bör krutbruket nedläggas och annan verksamhet etableras.

Den organisation som FFV föreslår för verket bör bestå av en koncernledning och t. v. fyra sektorer.

Koncernledningen bör indelas i sex staber och en grupp för konsult- och servicetjänster. Koncernstaberna kommer i framtiden endast att ha hand om koncernövergripande frågor. Följande koncernstabers föreslås ingå i koncernledningen: *administration* med uppgifter inom budgetering, redovisning, finansiering och organisation; *juridik*; *personal* med uppgifter rörande personalpolitik, förhandlingar samt formerna för samverkan och medinflytande; *information* med uppgift att handha såväl den externa som interna informationen; *revision*; *koncernplanering* med uppgift att utarbeta riktlinjer och hålla samman sektorernas långsiktiga planering främst i investeringsfrågor. För att erhålla en bättre planering och kontroll över gemensamma serviceorgan grupperas denna typ av tjänster, t. ex. databehandling i en gemensam enhet betecknad konsult- och servicetjänster.

1. *Försvarsmaterielsektorn* med sektorledning och fyra resultatenheter benämnda grovkaliber, finkaliber, torpeder samt t. v. Åkers krutbruk. 2. *Underhållssektorn* med sektorledning och sex resultatenheter benämnda flygplan, elektronik, motor, tillverkning, basmateriel samt materiellaboratorium. 3. *Sektor för civila produkter*. 4. *Sektor för överskottsmateriel*. FFV framhåller att det för de angivna sektorerna finns planer utarbetade som belyser resp. sektors mål, policy, organisation och förväntade lönsamhetsutveckling.

FFV framhåller att verket har gjort en *kapitalbehovsprognos* och ett *finansieringsförslag* för verksamheten under perioden 1976/77 till 1980/81. Dessa uppgifter är en del av den femårsplan FFV utarbetat för den aktuella perioden. Planeringsmaterialet bygger på ingående studier av inneliggande orderstockar och prognoser över marknadsförutsättningarna för perioden. Vidare har tillverkningskostnader och marginaler för nuvarande och kommande produktsortiment noggrant analyserats. FFV framhåller att de i planen upptagna investeringarna är nödvändiga för att säkerställa FFV:s konkurrensförmåga.

Som förutsättningar för beräkningarna har gällt att de har utförts i det penningvärde som gällt under hösten 1975 samt att tvätt- och konfektionssektorerna har undantagits. Underskott och eventuella avvecklings- och eller omstruktureringskostnader för dessa sektorer är därför inte tagna med i beräkningarna. Investeringarna under perioden har med dessa förutsättningar beräknats till 420 milj. kr. Investeringarna fördelar sig på sektorer enligt följande:

	(milj. kr.)
Försvarsmateriel	195
Underhåll	145
Överskottsförsäljningen	10
Civila produkter	65
Huvudkontoret	5
	420

Investeringarna har fördelats på kategorier enligt följande:

	(milj. kr.)
Eftersläpande investeringar	50
Miljöbetingade investeringar	50
Kapacitetsbevarande investeringar	135
Kapacitetshöjande investeringar	80
Nya produkter (försvarsmateriel och civila produkter)	105
	420

FFV:s ackumulerade kapitalbehov med hänsynstagande till självfinansiering och inleverans av ränta på statskapitalet uppgår för perioden till 357 milj. kr. Efter avdrag av beräknade likvida medel vid planeringsperiodens ingång, ca 100 milj. kr., återstår ett nettokapitalbehov på 257 milj. kr.

FFV påpekar att med hänsyn till den osäkerhet som är förknippad med denna typ av beräkningar har en reserv på 30 milj. kr. inkalkylerats för den senare delen av femårsperioden. FFV påpekar vidare att beräkningarna förutsätter att avskrivningsmedel fr. o. m. budgetåret 1976/77 behålles i FFV:s rörelse och får användas för investeringar. Dessutom har förutsatts att de rörelsemedel som f. n. ianspråktagas av FFV:s tvättsektor är disponibla för FFV:s övriga verksamhet.

FFV föreslår att kapitalbehovet täcks enligt följande:

	(milj. kr.)
Investeringsanslag för eftersläpande och miljöbetingade investeringar	100
Investeringsanslag 1976/77 enligt av FFV avlämnad petita	82
Investeringsanslag för rörelsemedel	50
Utökning av rörlig kredit hos riksgäldskontoret från 170 milj. kr. till 225 milj. kr.	55
	287

FFV anser att verket alltmer fått karaktären av en industrikoncern, som inom flertalet områden arbetar i en allt hårdare konkurrenssituation och med företagsekonomiska avkastningskrav. Detta innebär att FFV i avseende på ekonomiska befogenheter, finansiering och redovisningsprinciper måste erhålla en högre grad av självständighet och jämsställas med övrig konkurrerande industri.

Verket föreslår därför att verksamheten bör bedrivas inom övergripande finansierings- och andra ramar. Det skall ankomma på FFV att upprätta en rullande femårsplan som årligen skall fastställas av regeringen. Verket bör befrias från skyldigheten att avge förslag till driftstat.

FFV anser sig böra erhålla följande ekonomiska befogenheter, nämligen att

1. göra för verksamheten erforderliga investeringar inom etablerade områden,
2. förvärva och försälja fast egendom till ett värde av högst 1 milj. kr. om syftet med förvärvet står i överensstämmelse med verkets uppgifter,
3. lämna koncernbidrag och lån till dotterbolag,
4. teckna borgen till dotterbolag intill 20 milj. kr.,
5. placera likviditetsöverskott på räntebärande bankkonto,
6. teckna sådana försäkringar som är lämpliga eller nödvändiga för FFV:s verksamhet,
7. lämna lån till anställda för bostadsanskaffning.

Vidare föreslår FFV att regeringen i varje särskilt fall skall kunna medge verket att

1. förvärva och försälja fast egendom till värde överstigande 1 milj. kr. om syftet står i överensstämmelse med verkets uppgifter,
2. etablera nya verksamhetsområden,
3. för statens räkning bilda aktiebolag för särskilt ändamål eller förvärva aktier i redan befintliga bolag samt försälja aktier, som förvaltas av verket.

FFV har successivt anpassat såväl värderings- som redovisningsprin-

ciper i stort till vad som kan sägas vara praxis inom svensk industri. Nu gällande regler för FFV ger inte tillräckligt preciserade anvisningar i t. ex. värderingsfrågor. Det är därför angeläget att mera definitiva regler skapas och att anpassning sker till vad som gäller industriell verksamhet bedriven i aktiebolagsform. FFV föreslår därför att aktiebolagslagens regler beträffande värdering av samtliga tillgångar och skulder skall vara normgivande men med möjligheter att tillämpa kommunalskattelagens nedskrivnings- och avskrivningsregler.

Inom personalområdet har FFV rätt att inrätta extra ordinarie tjänster t. o. m. lönegrad F 18 och extra tjänster t. o. m. lönegrad F 20. FFV har rätt att tillsätta tjänster i lönegrader under lönegrad F 23/24.

FFV har liksom de flesta andra företag ekonomiska ramar i form av t. ex. budget och långtidsplaner för de olika delarna av verksamheten. Detta gäller även inom personalområdet, där personalbudgets fastställs en gång per år. Det åvilar resp. ansvarig chef att inom budgetens ram anställa och placera personal. De nämnda begränsningarna i rätten att inrätta och tillsätta tjänster anser verket vara ett stort hinder i det praktiska arbetet.

FFV anser starka skäl föreligga att ge verket större befogenheter inom personalområdet. Dessa bör innebära, att FFV får inrätta tjänster t. o. m. högst lönegrad F 27 och tillsätta dessa utan kungörelseförfarande.

FFV har i likhet med andra verk ingen beslutanderätt i fråga om kontraktsanställning. Proceduren med föredragning inför kontraktsdelegationen och beslut av regeringen är enligt verkets uppfattning tungrodd och tidsödande och kan som yttersta konsekvens innebära, att personer som FFV vill knyta till sig, föredrar att välja andra arbetsgivare, då besked inte kan ges tillräckligt snabbt. Detta begränsar väsentligt FFV:s möjligheter att kunna konkurrera med andra svenska industriföretag om kvalificerad personal.

Befogenheterna för FFV bör därför utökas till rätt för verket att teckna kontrakt. I konsekvens med det sagda, bör FFV få rätt att själva föra de förhandlingar som föranleds av FFV:s omorganisation och som ryms inom ovan föreslagna ramar.

SACO/SR klubben vid FFV har i skrivelse den 19 januari 1976 anfört liknande synpunkter.

6 Anslagsframställning för budgetåret 1976/77.

FFV redovisar i sin anslagsframställning för budgetåret 1976/77 det ekonomiska resultatet av verksamheten under de senaste budgetåren enligt följande (milj. kr.).

	1972/73	1973/74	1974/75
Rörelseintäkter	698,0	745,7	831,2
Rörelseresultat efter avskrivningar	1,3	20,9	44,3
Resultat efter extraordinära intäkter och kostnader men före bokslutsdispositioner och kommunalskatt	-14,4	31,3	34,4
Avsättning till lagerreserv			-9,2
Kommunalskatt	- 0,7	-0,8	-0,8
Nettoreultat	-15,1	30,5	24,4

Rörelseresultatet efter avskrivningar blev för budgetåret 1974/75 en förbättring gentemot föregående budgetår med ca 20 milj. kr. Nettoresultatet motsvarar en förräntning av statskapitalet på 7,25 %, vilket överensstämmer med den för ifrågavarande budgetår gällande normalräntan för lån från statens utlåningsfonder. 23,6 milj. kr. av nettoöverskottet har disponerats för täckning av från tidigare år kvarstående förlust. Till statsverket har inlevererats dels det överskjutande överskottet av 800 000 kr. och dels 22,1 milj. kr. i avskrivningsmedel. Kapitalbehållningen i fabriksverkens fond uppgick den 30 juni 1975 till 348,6 milj. kr.

Den totala faktureringen vid FFV uppgick under budgetåret 1974/75 till 809 milj. kr. vilket innebär en ökning med 74,9 milj. kr. i förhållande till föregående år. Av faktureringen hänförde sig 252,9 milj. kr. till försvarsmaterielsektorn, 308,1 milj. kr. till underhållssektorn, 161,1 milj. kr. till tvättsektorn, 57,5 milj. kr. till överskottsförsäljningen och 29,9 milj. kr. till övrig verksamhet. Faktureringsvärdet av material och tjänster till försvaret, exkl. tvätteriverksamheten och överskottsförsäljningens verksamhet, uppgick under budgetåret 1974/75 till 446,3 milj. kr. Faktureringen på exportmarknader uppgick till 116,3 milj. kr., varav 2,2 milj. kr. för civila produkter.

Den totala orderingången för FFV uppgick under budgetåret 1974/75 till 913 milj. kr., vilket innebär en ökning med 71,7 milj. kr. i förhållande till föregående år. Beställningarna från det svenska försvaret, exkl. tvätt, minskade härvid med 30,9 milj. kr. till 487,3 milj. kr. samtidigt som exportbeställningarna ökade med 75,8 milj. kr. till 163,3 milj. kr. Beställningarna av civila produkter ökade med 6,8 milj. kr. till 51,9 milj. kr. Vid utgången av budgetåret 1974/75 uppgick orderstocken vid försvarsmaterielsektorn till ca 690 milj. kr. och vid underhållssektorn till ca 290 milj. kr.

Vid ingången av budgetåret 1974/75 var den ingående behållningen av anslagsmedel till investeringar 21,8 milj. kr. Investeringsanslaget för samma budgetår uppgick till 14,9 milj. kr. Den faktiska medelsförbrukningen uppgick till 28,9 milj. kr., varför den utgående behållningen vid slutet av nämnda budgetår uppgick till 7,8 milj. kr.

För budgetåret 1975/76 har investeringsramen fastställts till 49,4 milj. kr. Det outnyttjade beloppet på anslaget uppgick som nämnts vid utgången av budgetåret 1974/75 till 7,8 milj. kr., varav 1,5 milj. kr. reserverats för rationalisering av tvättransporter. Eftersom anslaget för budgetåret 1975/76 utgör 47,6 milj. kr., varav 15,4 milj. kr. på tilläggsbudget, står tillsammans 55,4 milj. kr. till förfogande under innevarande budgetår. FFV räknar med att investeringsramen liksom de medel som reserverats för rationalisering av tvättransporter kommer att utnyttjas helt. En behållning av 4,5 milj. kr. (55,4—50,9) kan alltså förutses vid budgetårets utgång den 30 juni 1976.

FFV framhåller i sin anslagsframställning för budgetåret 1976/77 att verksamheten under budgetåret 1974/75 har kännetecknats dels av en ökad orderingång för främst försvarsmateriel vilket medfört ökade krav på FFV:s produktionsresurser dels att det fortfarande ställs stora krav på underhållsverksamheten. För dessa sektorer räknar FFV med en fortsatt god orderingång även under resten av 1970-talet. För vissa enheter föreligger dock behov av kompletterande civila produkter för att er hålla ett bättre kapacitetsutnyttjande.

Investeringarna under budgetåret 1974/75 har inom FFV i stor omfattning varit knutna till ersättningar, rationaliseringar och miljöförbättringar. Större kapacitetsförändrade investeringar har hållits tillbaka inom ammunitions- och mekaniska verkstäder i avvaktan på principbeslut om FFV:s framtida inriktning. För budgetåret 1976/77 räknar FFV med att behöva medel för investeringar till ett belopp av 90,4 milj. kr.

I följande sammanställning lämnas uppgifter om faktisk och beräknad medelsanvändning budgetåren 1974/75—1976/77 (i 1 000-tal kr.).

	Faktisk 1974/75	Beräknad utgift	
		1975/76 ¹	1976/77
Tillverkade enheter	1 500	14 700	39 000
Underhållsverkstäder	9 500	10 100	18 400
Tvätterier	1 500	1 500	5 000
Överskottsförsäljning	1 000	2 100	—
Reinvesteringar i utrustn.	15 400	15 000	28 000
	28 900	49 400	90 400

¹ 15,4 milj. kr. anvisade på tilläggsbudget I.

Av de föreslagna investeringarna utgör 6,6 milj. kr. *följdinvesteringar*. Dessa framgår av följande sammanställning.

Objekt	Beräknad kostnad	Tidigare anvisade medel	Beräknad utgift 1976/77
1. Marketerteri (MZ)	1 900	1 700	200
2. Komplettering av spräng- ämnesgjuteri (MÅ)	10 000 ¹	3 200	4 000
3. Omläggning av värmekulvert- ledning (CVA)	900	500	400
4. Rationalisering av tvättransporter	10 000	8 000	2 000

¹ Den tidigare beslutade ombyggnaden har kompletterats med en nybyggnad. Redovisning av dessa objekt har lämnats i föregående års budgetproposition (prop. 1975: 1 bil. 15 sid. 179).

För nya investeringar har FFV beräknat 54,8 milj. kr. enligt följande sammanställning.

Objekt	Beräknad kostnad	Beräknad utgift 1976/77
1. Kontor (MZ)	6 500	4 500
2. Godsterminal (MZ)	12 000	5 000
3. Vaktlokal m. m. (MZ)	1 800	1 800
4. Sammansättningsbyggnad (MÅ)	3 200	1 000
5. Komplettering av störtninganläggning (MÅ)	2 400	2 400
6. Förråd (MÅ)	1 100	600
7. Teknikbyggnad (CVA)	9 000	4 500
8. Teknikbyggnad (CVM)	8 000	4 500
9. Byggnad för elektronikavd. (CVA)	13 000	6 000
10. Verkstad för telekomponenter (CVA)	2 500	1 500
11. Byggnad för vaktjänst och hälsovård (CVA)	2 000	1 500
12. Sorteringsanläggning Tvätteriet Alingsås	3 000	3 000
13. Pjäshylsutrustning (MZ)	4 000	4 000
14. Kapacitetshöjande maskininvesteringar (MZ)	6 000	6 000
15. Kompletterande utrustning (GF och CTV)	7 000	7 000
16. Utrustning för kallsprutsmide (MV)	2 000	2 000

I fråga om nyinvesteringarna anför FFV i huvudsak följande.

Zakrisdalsverken har starkt behov av nya lokaler och skyddsrum (1).

Godshanteringen vid Zakrisdalsverken bör koncentreras från nuvarande 14 förråd till en godsterminal med lager (2).

Nytt utrymme för vakt, ny telefonväxel och motionsutrymme för personalen behövs vid Zakrisdalsverken (3).

Med hänsyn till behövlig ökning av sammansättningskapacitet för ammunition fordras ny byggnad för detta ändamål (4).

Störtning (förstöring) av ammunition ökar i omfattning och anläggningen behöver bl. a. av säkerhetsskäl förnyas (5).

Rationalisering av förrådshanteringen kräver nya förråd (6).

Kontorslokalerna för den tekniska konsultverksamheten vid CVA

och CVM behöver ersättas, så nuvarande miljömässigt icke godtagbara provisorier kan elimineras (7, 8).

Elektronikavdelningen vid CVA sysselsätter 320 personer av vilka 190 personer arbetar i en mer än 30 år gammal hangarbyggnad vilken är mycket hårt nedsliten och brandfarlig (9).

Telekomponentverkstaden bör koncentreras till en byggnad för att medge rationell produktion (10).

Nuvarande lokaler för vakt och läkarmottagning är hårt nedsliten och behöver förnyas (11).

En betydande ökning av tvättgods medför ett behov av utbyggnad av sorteringsanläggningen för smutsgods (12).

Ny utrustning för tillverkning av pjäshylsor, för att ersätta en föråldrad och mycket underhållskrävande maskinpark (13).

För att kunna öka resurserna i fråga om tillverkning av grovkalibrig ammunition behövs utrustning vid Zakrisdalsverken (14).

För att komplettera nuvarande maskinutrustning vid GF och CTV för bl. a. tillverkning av civila produkter krävs ytterligare maskiner (15).

Resurserna för kallsprutsmide behöver ökas på grund av ökad efterfrågan (16).

För *reinvesteringar* i maskiner och utrustningar begärs 28 milj. kr.

För budgetåret 1976/77 räknar FFV med en medelsförbrukning av 90,4 milj. kr. för investeringar. Sedan detta belopp ökas med 10 % för konjunkturreserv och därefter avdrag gjorts med 4,5 milj. kr. motsvarande den vid budgetårets ingång beräknade behållningen samt reservering gjorts med 660 000 kr. för projektering av tvätterier i Norrland uppgår anslagsbehovet för budgetåret 1975/76 till 95,5 milj. kr. Detta innebär en ökning av anslaget med 47,9 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår.

7 Föredraganden

7.1 Inledning

Förenade fabriksverken (FFV) inrättades genom statsmakternas beslut år 1943 (prop. 1943: 180, SäU 1943: 2, rskr 1943: 319) såsom ett statligt affärsverk med namnet försvarets fabriksverk. Verket överfördes den 1 januari 1970 från försvarsdepartementet till industridepartementet. Verkets namn ändrades i samband därmed till förenade fabriksverken.

Till FFV fördes från början vissa statliga fabriker för tillverkning och underhåll av försvarsmateriel. Dessa fabriker hade tidigare sorterat direkt under de olika försvarsgrensförvaltningarna. Till FFV fördes också tvätterier och beklädnadsverkstäder inom försvaret. År 1960 började FFV med försäljning av överskottsmateriel från främst försvaret. Genom beslut av 1963 och 1968 års riksdagar (prop. 1963: 114, SU 1963: 135,

rskr 1963: 319 resp. prop. 1968: 109, SU 1968: 124, rskr 1968: 282) fördes de centrala flygverkstäderna i Arboga, Malmslätt och Västerås över till FFV.

Verksamheten har dels genom expansion inom de ursprungliga verksamhetsområdena och dels genom tillkomsten av nya verksamhetsområden expanderat starkt. FFV sysselsatte under verksamhetsåret 1974/75 ca 8 000 personer och hade en omsättning på 809 milj. kr. Exklusive tvätteriverksamheten uppgick antalet anställda till ca 5 700 personer och omsättningen till 648 milj. kr. Större delen av verksamheten vid FFV avser att tillgodose behov hos det svenska försvaret genom produktion av försvarsmateriel och tjänster. Verksamhetsåret 1974/75 uppgick den samlade faktureringen gentemot det svenska försvaret till ca 450 milj. kr. Detta motsvarade 70 % av verkets omsättning, exklusive tvätteriverksamheten.

Särskilda sakkunniga tillkallades år 1972 för att utreda den framtida verksamhetsinriktningen m. m. för FFV. Uppdraget omfattade frågor om såväl produktion och produkter som organisation och företagsform för FFV.

De sakkunniga, som antog benämningen 1972 års FFV-utredning, avlämnade i juni 1974 sitt betänkande (SOU 1974: 38) FFV — Förenade fabriksverken. Betänkandet har remissbehandlats.

7.2 Verksamhetsinriktning

FFV bedriver dels utveckling, tillverkning, försäljning och underhåll av försvarsmateriel, dels utveckling, tillverkning och försäljning av civila verkstadsprodukter och dels tvätterirörelse. Därutöver bedriver FFV även försäljning av övertalig och kasserad materiel m. m. (överskottsmateriel) för statens och andras räkning. För FFV gäller i princip att verksamheten i sin helhet skall lämna ett överskott som täcker statens ränteutgifter för de i verkets anläggningar m. m. investerade medlen. F. n. gäller att hela det uppkomna överskottet skall inlevereras till staten.

FFV-utredningen framhåller att FFV:s utveckling har inneburit att verksamheten har kommit att få en i allt väsentligt företagsekonomisk inriktning. Utredningen finner att denna utveckling är naturlig och anser att verksamheten bör drivas enligt vedertagna företagsekonomiska principer. Jag delar utredningens uppfattning på denna punkt.

En central uppgift för FFV är att bidra till att täcka den svenska försvarssektorns behov av *försvarsmateriel* och *underhåll*. I likhet med FFV-utredningen anser jag att andra krav inte bör ställas på FFV än på övriga företag inom den svenska försvarsmaterielindustrin i fråga om bl. a. krigsproduktionsåtaganden och vidmakthållande av viss produktionskapacitet.

FFV-utredningen konstaterar att ålägganden och åtaganden av regio-

nalpolitisk art för FFV har varit få och inte av större omfattning än vad som gäller för andra statliga företag. Utredningen anser det väsentligt att någon ändring av detta förhållande inte sker. Jag anser att FFV, liksom övrig statlig eller statsägd verksamhet, bör kunna medverka i de regionalpolitiska insatserna. I sådana fall bör dock, såvida de företagsekonomiska målen för enheterna inte kan uppnås frågan avgöras av regeringen.

I prop. 1972: 75 angående försvarets fortsatta inriktning m. m. slås fast att det är väsentligt för försvaret att det inom landet finns tillgång till sådan produktionskapacitet som FFV representerar. Utredningen finner också att statsmakterna genom tidigare beslut har tagit ställning för att det även i framtiden skall finnas särskilda och i första hand statliga företag för underhåll av försvarsmateriel. De remissinstanser som har yttrat sig i frågan framhåller vikten av att FFV:s produktionskapacitet inom områdena tillverkning och underhåll av försvarsmateriel upprätthålls främst av beredskapsskäl.

Jag anser i likhet med utredningen och flera remissinstanser att produktionskapaciteten inom FFV bör upprätthållas på en sådan nivå att FFV kan tillgodose försvarets efterfrågan på tillverkning och underhåll av försvarsmateriel som FFV har på sitt tillverkningsprogram.

Enligt vad som framgår av överbefälhavarens (ÖB) och försvarets materielverks (FMV) remissyttranden är i fredstid efterfrågan på längre sikt på tillverkning och underhåll av försvarsmateriel till det svenska försvaret minskande. Detta förhållande bör beaktas vid dimensioneringen av verksamheten. Vidare bör den tillgängliga kapaciteten i än högre grad användas för andra kunder än det svenska försvaret. I de nämnda yttrandena framhålls som önskvärt att FFV kan exportera sina produkter för att därigenom kunna öka serielängden och därmed minska inköpskostnaderna för det svenska försvaret. FFV har nått viss framgång på exportmarknaderna för sina egentillverkade produkter, bl. a. ett granatgevärssystem. Exportmarknaderna är emellertid svårarbetade eftersom inköp av försvarsmateriel i många länder ofta görs på andra grunder än efter en rent objektiv bedömning av varornas kvalitet och pris. För FFV liksom för andra försvarsmaterielexporterande företag gäller vidare att exporten är underkastad licenstvång.

FFV disponerar inom försvarsmaterielsektorn viss nödvändig produktionskapacitet som inte helt kan utnyttjas för den försvarsmaterielinriktade verksamheten. Möjligheterna främst på kort sikt att genom avveckling av personal, utrustning och anläggningar minska den outnyttjade kapaciteten är av tekniska skäl begränsade. FFV anser att det för att undanröja den belastning på verksamhetens ekonomiska resultat som den outnyttjade kapaciteten utgör är nödvändigt att få till stånd en lönsam, kompletterande produktion som utnyttjar den tillgängliga kapaciteten. FFV har sedan början av 1960-talet försökt att skapa

en kompletterande, *civilt inriktad produktion*. Ansträngningarna har hittills i stor utsträckning inriktats på legoarbeten för främst andra verkstadsföretag. Möjligheterna att genom sådana arbeten täcka behovet av kompletterande produktion torde med hänsyn till FFV:s kostnadssituation och förutsättningar i övrigt vara mindre goda. FFV har vidare genom eget utvecklingsarbete inom vissa områden tagit fram prototyper av vissa civila produkter. Om pågående utvärdering utfaller positivt skall dessa enligt verket kunna ge beläggning hos FFV från verksamhetsåret 1977/78.

Jag anser i likhet med FFV att verket bör kunna utnyttja den överkapacitet som av säkerhetspolitiska skäl inte kan minskas för att i viss utsträckning producera civila produkter. För en viss begränsad civil produktion talar också möjligheterna att härigenom utjämna beläggningen från den militära sidan. Detta bör enligt min mening kunna leda till ökad sysselsättningstrygghet vid verket och till att verkets lönsamhet på sikt kan stärkas.

Mot bakgrund av det anförda anser jag att verksamheten vid FFV huvudsakligen bör vara inriktad på tillverkning och underhåll av försvarsmateriel för såväl det svenska försvaret som för export. Dimensioneringen av de två verksamhetsgrenarna bör ske med hänsyn främst till säkerhetspolitiska krav, men bör också bestämmas av kraven på att en lönsam och rationell drift skall kunna upprätthållas. Verksamheten vid FFV bör kunna omfatta även viss kompletterande, lönsam civil produktion av varor och tjänster, som är väl lämpad för de slag av resurser och den kompetens som används i den försvarsmaterielinriktade verksamheten och som i övrigt passar väl in i FFV:s struktur. Affärsidéer, som grundas på unik kompetens inom FFV, bör sålunda kunna förverkligas om detta kan bidra till att tillfredsställande lönsamhet uppnås i den samlade verksamheten.

De verksamheter vid FFV som inte rymms inom den angivna verksamhetsramen bör enligt min åsikt avskiljas från FFV. Om sådan verksamhet bedöms inte kunna drivas bättre av annan huvudman, bör dock en fortsatt anknytning till FFV kunna övervägas.

Om något civilt projekt, som utvecklas inom FFV, kommer att leda till en verksamhet av större omfattning torde denna sällan med framgång kunna bedrivas som supplement till FFV:s övriga verksamhet. I sådana fall bör förutsättningslöst prövas var projektet bäst passar inom den statliga företagssektorn. Det kan på förhand inte uteslutas att projektet lämpligen bör bedrivas inom ett bolag med anknytning till FFV. Sådana bolag torde dock normalt komma att falla utanför FFV:s naturliga verksamhet.

FFV-utredningen föreslår i sitt betänkande att förhandlingar inleds med de landstingskommuner som är kunder till FFV:s *tvätterier* om bl. a. det framtida huvudmannaskapet för dessa. En arbetsgrupp med

företrädare för bl. a. industridepartementet, FFV och landstingen har på mitt uppdrag utrett frågan om vilka alternativ som är lämpliga för den fortsatta verksamheten vid tvätterierna. Efter det att utredningen färdigställt har landstingsförbundets styrelse förklarat att landstingskommunerna är intresserade att ta upp förhandlingar med staten rörande ett förändrat huvudmannaskap. Jag anser att sådana förhandlingar bör inledas med företrädare för landstingskommunerna i syfte att klargöra villkoren för en sådan förändring. Jag räknar med att dessa förhandlingar skall kunna avslutas under innevarande år. I avvaktan härpå bör tvätteriverksamheten drivas som hittills. Om förhandlingarna resulterar i förutsättningar för ändrat huvudmannaskap avser jag att återkomma i denna fråga.

Konfektionsverksamheten inom FFV har under de senaste åren fått vidkännas betydande förluster. Verksamheten vid Centrala beklädnadsverkstaden (CBV) i Karlskrona har främst varit inriktad på beställningar från statliga myndigheter. Detta har medfört att CBV inte har någon egen modeinriktad profil i sitt produktsortiment utan tillverkar standardprodukter, vilka är känsliga för såväl svensk som utländsk konkurrens. För att kunna upprätthålla sysselsättningen vid CBV har FFV tvingats att i vissa fall ta order till priser som har legat i nivå med de priser som gäller vid import från lågprisländer. I likhet med FFV-utredningen anser jag att det saknas ekonomiska förutsättningar för att långsiktigt kunna upprätthålla produktionen vid CBV. Jag anser därför att verksamheten vid CBV bör avvecklas. Driften vid CBV bör dock upprätthållas till den 30 juni 1977. Självfallet skall alla ansträngningar göras för att bereda de anställda annan sysselsättning.

Trivab konfektions AB, som tillverkar sjukhus- och skyddskläder, har under senare år uppvisat en mera gynnsam utveckling. Eftersom FFV:s konfektionsverksamhet bör avvecklas, bör i konsekvens härmed Trivab avskiljas från FFV och försäljas. Jag utgår från att vid en försäljning av Trivab möjligheten att sammanföra bolaget med annan statlig konfektionsindustri kommer att beaktas. Trivabs aktiekapital uppgår f. n. till 5 000 kr. Med hänsyn till att den nya aktiebolagslagen (1975: 1385) föreskriver ett aktiekapital av minst 50 000 kr. bör Trivabs aktiekapital nu höjas till detta belopp. Jag förordar att medel för ändamålet får tas från FFV:s investeringsanslag.

Uppfödning av försöksdjur bedrivs f. n. vid Åkers krutbruk. 1972 års försöksdjursutredning har i sitt betänkande (Ds I 1975: 4) Framtida försörjning med försöksdjur m. m. föreslagit ny huvudman för denna uppfödning. Frågan bereds f. n. inom jordbruksdepartementet. Jag räknar med att uppfödningen skall avskiljas från FFV och beslut i frågan kunna fattas under budgetåret 1976/77.

Överskotts försäljningen bildades och inleddes med FFV vid en tidpunkt då dess uppgifter främst var att sälja militär överskottsmateriel. Den försäljning som nu sker är emellertid endast till mindre del

på uppdrag från militära myndigheter. Försäljningen av materiel från övriga statliga myndigheter har alltsedan mitten av 1960-talet ökat. Andelen produkter från de s. k. samhällsverkstäderna har också ökat, främst under senare år. Denna verksamhet faller utanför den verksamhetsinriktning jag har angivit för FFV. Det torde dock f. n. inte bland övriga statliga myndigheter finnas annan lämplig huvudman. Med hänsyn härtill förordar jag att överskottsförsäljningen t. v. behålls inom FFV.

Det finns också inom FFV verksamheter som visserligen inte är artfrämmande men som av andra skäl bör avvecklas från FFV.

FFV-utredningen förordar att produktionen vid *Åkers krutbruk* avvecklas under budgetåret 1980/81. Förslaget godtas av ÖB. Jag delar utredningens mening. En drift på lång sikt skulle enligt min mening göra det nödvändigt med betydande investeringar som bedöms inte bli lönsamma. Tidpunkten för avvecklingen bör dock anpassas till möjligheterna att bereda berörd personal annan sysselsättning. Alla ansträngningar skall självfallet göras för att åstadkomma andra sysselsättnings-tillfällen. En särskild arbetsgrupp bör bildas för detta ändamål.

FFV har beslutat att inom de närmaste åren lägga ned den egna tillverkningen av *jakt- och sportskyttevapen*. Ett samarbetsavtal har slutits med ett tyskt företag som i fortsättningen kommer att producera sådana vapen. FFV kommer att tillverka viss del av vapnen och kommer dessutom att under eget namn sälja vapen på den nordiska marknaden.

Industri AB Gelfa tillverkar f. n. gevärstockar till jakt- och sportskyttevapen i Gällö i Jämtland. I och med att FFV upphör med tillverkningen av vapnen uppkommer behov av ny produktion vid Gelfa. Med tanke på sysselsättningsläget i östra Jämtland ser jag det som angeläget att sysselsättningen vid detta företag i framtiden kan upprätthållas vid nuvarande nivå. Företaget bör överlåtas till annan huvudman om detta kan medföra att sysselsättningen vid företaget garanteras.

Den framtida inriktningen av verksamheten vid FFV innebär enligt min mening att vissa andra bolag i vilket FFV förvaltar statens aktier och andelar bör avvecklas från FFV. Detta kan ske genom att resp. bolag upphör eller säljs. De företag som berörs är *Avimat AB*, *FFV Sport AB* och *Swedevelop Hospital Equipment AB*.

Med hänsyn till vad jag tidigare har framhållit om FFV:s verksamhetsinriktning anser jag det lämpligt att FFV t. v. förvaltar statens aktier och andelar i *Telub AB* och *Innovations AB Projection*. Vad gäller pågående arbete inom *KB United Stirling (Sweden) AB & Co* vill jag erinra om att nästa beslutstidpunkt för en eventuellt fortsatt utveckling av stirlingmotorn satts till början av år 1977 (prop. 1975/76: 25, NU 1975/76: 18, rskr 1975/76: 135). I avvaktan härpå bör ingen ändring ske vad gäller FFV:s förvaltning av statens andelar i företaget.

Inom ramen för vad jag anfört bör regeringen bemyndigas att försälja statens aktier och andelar i bolag, som förvaltas av FFV.

7.3 Företagsform

FFV-utredningen har utförligt behandlat frågan om lämplig företagsform för FFV. Betydelsen av konkurrenslikställigheten har enligt utredningen kommit att framhållas allt mer under senare år. Utredningen framhåller att verksamheten inom FFV bör bedrivas på samma villkor som gäller för konkurrerande företag. Utredningen anser att inga sådana förhållanden som monopolställning, särskilda försvarspolitiska, sysselsättningspolitiska och liknande krav, specifika myndighetsfunktioner m. m. kan anföras för ett bibehållande av affärsverksformen. Mot denna bakgrund föreslår utredningen att FFV ombildas till aktiebolag.

Remissinstansernas inställning till utredningens förslag om ändrad företagsform för FFV är delad. I princip har myndigheterna godtagit eller lämnat utan erinran förslaget om FFV:s övergång till bolagsform, medan huvuddelen av de anställdas organisationer vill bibehålla FFV som affärsverk. Huvudskälet till organisationernas inställning är att de anser att en övergång till aktiebolagsform skulle medföra sämre anställningsvillkor än om FFV blev kvar i affärsverksform.

Jag delar i princip utredningens uppfattning att verksamheten vid FFV utifrån företagsekonomiska bedömningar med fördel skulle kunna bedrivas i aktiebolagsform. Jag vill i detta sammanhang särskilt framhålla att FFV inte har myndighetsuppgifter utan är ett företag, som i huvudsak bedriver sin verksamhet i konkurrens med andra inhemska och utländska industriföretag.

Mot detta står det förhållandet att flertalet av de anställda motsätter sig att FFV ombildas till bolag. Detta är ett starkt skäl för att ytterligare en tid behålla affärsverksformen för FFV. Jag förordar att så sker.

Exempel från andra områden visar att affärsverksformen, rätt använd, medger hög effektivitet i verksamheten. Med olika åtgärder som entydigare mål, avskiljande av artfrämmande och förlustbringande verksamheter, ny organisation och väl avvägda investeringar bör det finnas möjligheter att uppnå en avsevärd effektivisering av FFV:s verksamhet. Jag anser att en säkrare bedömning av dessa möjligheter bör föreligga innan beslut fattas om ändring av FFV:s verksamhetsform.

FFV bör ges tillfälle att som affärsverk en tid verka under dessa nya förutsättningar. FFV bör under denna tid utveckla sin verksamhet och organisation så att största möjliga handlingsfrihet föreligger vid ett eventuellt beslut att förändra FFV:s företagsform om fem år. Ett sådant beslut förutsätter enligt min mening att frågan om FFV:s företagsform prövas på nytt om ca tre år.

De remissinstanser, som förordar att FFV skall bibehållas som affärsverk, föreslår modifieringar av affärsverksformen. Med hänsyn till den lösning jag har stannat för, är jag inte nu beredd föreslå några ändringar i affärsverksformen som sådan för FFV. Eventuella sådana förändringar bör anstå till dess FFV:s företagsform på nytt blir föremål för prövning.

Jag vill här erinra om att förslag angående målsättning och styrformer för affärsverken har lagts fram av affärsverkskommittén och affärsverksutredningen (SOU 1968: 45—46). Vidare har budgetutredningen (SOU 1973: 43—46) lagt fram förslag med anknytning till affärsverkens verksamhet. Som chefen för finansdepartementet anförde i 1976 års finansplan (prop. 1975/76: 100 bil. 1 s. 55) kräver ställningstagande till dessa frågor ett noggrant och komplicerat förberedelsearbete, vilket f. n. pågår inom regeringens kansli. Jag vill i detta sammanhang understryka nödvändigheten av att de nämnda utredningsförslagen blir föremål för en samlad bedömning. Ett ställningstagande nu till större förändringar i FFV:s affärsverksform skulle försvåra en sådan bedömning.

Inom ramen för affärsverksformen bör dock vissa modifieringar övervägas. Jag syftar bl. a. på frågan om avkastningskrav och frågan om försäkring av inte statlig egendom som FFV disponerar. Det ankommer på regeringen att besluta i dessa frågor.

7.4 Organisation

FFV:s organisation fastställdes av riksdagen år 1965 (prop. 1965: 119, SU 1965: 163, rskr 1965: 398). Därvid bestämdes att inom FFV skulle finnas ett huvudkontor, indelat i avdelningar samt ett tvätterier-nas centralkontor, fabriker, verkstäder, tvätterier och en enhet för över-skottsmateriel. Genom att de förutsättningar som gällde vid denna organisations tillkomst successivt har förändrats har FFV försöksvis förändrat organisationen. Förändringarna innebär att verksamheten inom huvudkontoret har fördelats på koncernstaber och att flera lokala enheter har sammanförts i grupper.

I skrivelse den 17 februari 1976 har FFV hemställt att en ny organisation fastställs för verket. Organisationen bör enligt FFV i huvuddrag omfatta styrelse, koncernledning samt sektorer för försvarsmateriel, underhåll, civila produkter och överskottsförsäljning.

Förslaget till ny organisation har kommit fram efter ett långvarigt internt utredningsarbete i vilket personalen har deltagit med representanter i samtliga utredningsgrupper. Syftet med den föreslagna organisationen är bl. a. att skapa bättre förutsättningar för planering och uppföljning av lönsamhet och kapitalbehov inom de olika verksamhetsområdena. Den föreslagna organisationen skapar vidare enligt FFV förutsättningar för ett fördjupat lönsamhetsansvar.

Till koncernledningens förfogande ställs enligt förslaget ett antal koncernstabsenheter nämligen administration, personal, juridik, information, revision samt koncernplanering. Härtill kommer vissa serviceorgan. Som redan har framgått avses vissa sektorer bli indelade i resultatenheter.

Jag bedömer det väsentligt att FFV ges en organisation som medger en i förhållande till nuläget ökad delegering av operativa beslut. De föreslagna sektorerna kommer att få ansvar för såväl utveckling och tillverkning som försäljning inom verksamhetsområdet, vilket enligt min mening medför en bättre fördelning av ansvar och befogenheter än i gällande organisation. Den föreslagna organisationen överensstämmer med vad som är vanligt inom svensk industri. Jag förordar alltså att FFV organiseras i enlighet med det framlagda förslaget.

Enligt vad jag har erfart innebär den föreslagna organisationen att anställda vid det nuvarande huvudkontoret i Eskilstuna endast i enstaka fall behöver byta stationeringsort. Huvuddelen av de anställda vid det nuvarande huvudkontoret kommer att i den nya organisationen placeras antingen inom koncernledningen eller inom försvarsmaterielsektorns ledningsorgan, vilka båda kommer att lokaliseras till Eskilstuna.

En plan över den förordade organisationen för FFV bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga*. För överblickens skull redovisas i denna även indelningen i resultatenheter, fördelningen av produktionsställen och koncernledningens organisation. I enlighet med var jag tidigare har anfört bör utöver de fyra föreslagna sektorerna vid FFV ingå sektorer för tvätterier och konfektion tills en avveckling från FFV sker.

Organisationen bör emellertid i fortsättningen snabbt kunna anpassas till utvecklingen. Regeringen bör därför inhämta riksdagens medgivande att besluta om sådana ändringar i organisationen som den framtida utvecklingen kan ge anledning till.

Beträffande avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor avser jag att ge statens avtalsverk det förhandlingsuppdrag som behövs.

FFV har i sin skrivelse påtalat behovet av att verket behöver öka sina befogenheter inom personalområdet och framhåller att verket måste kunna konkurrera med andra svenska industriföretag om kvalificerad personal.

I likhet med FFV anser jag det väsentligt att FFV kan anställa kvalificerad ledningspersonal. Detta är en väsentlig förutsättning för att FFV skall kunna genomföra den effektivisering jag har förordat i det föregående. Erforderliga möjligheter härtil finns inom ramen för gällande bestämmelser. Jag är därför inte beredd att nu aktualisera några ändringar i verkets befogenheter i detta avseende.

7.5 Anslagsfrågor

FFV har i skrivelse den 17 februari 1976 anmält sitt investeringsbehov för den kommande femårsperioden. Det presenterade investeringsprogrammet är enligt FFV nödvändigt för att skapa en konkurrenskraftig industri. Investeringsbehovet uppgår för femårsperioden till 420 milj. kr. beräknat i det penningvärde som gällde hösten 1975. Av dessa investeringar avser 195 milj. kr. försvarsmaterielsektorn, 145 milj. kr. underhållssektorn, 10 milj. kr. överskottsförsäljningen, 5 milj. kr. huvudkontoret och 65 milj. kr. civila produkter. Av investeringarna beräknas 100 milj. kr. vara eftersläpande eller miljöbetingade investeringar.

I anslagsframställning den 29 augusti 1975 har FFV begärt 90,4 milj. kr. till investeringar under det kommande budgetåret. Detta belopp är 41 milj. kr. större än vad som anslagits, inkl. på tilläggsbudget, för verkets investeringar under innevarande år. Av de begärda medlen avser enligt verket ca 34 milj. kr. eftersläpande och miljöbetingade investeringar.

För reinvesteringar i utrustning har FFV begärt 28 milj. kr. av vilka 26 milj. kr. enligt vad jag erfarit beräknas motsvara de kalkylmässiga avskrivningarna.

För försvarsmaterielsektorn begärs sammanlagt 39 milj. kr., varav 4,5 milj. kr. till ett nytt kontor med skyddsrum vid Zakrisdalsverken, 5 milj. kr. till en ny godsterminal vid Zakrisdalsverken, 10 milj. kr. till maskininvesteringar vid Zakrisdalsverken, 4 milj. kr. till ny- och tillbyggnad av sprängämnesgjuteri vid Vingåkersverken, 7 milj. kr. till utrustning för vissa kompletterande produkter och 8,5 milj. kr. till ett antal mindre investeringar.

För underhållssektorn begär FFV sammanlagt 18,4 milj. kr. Av dessa avses 9 milj. kr. till kontorsbyggnader för teknikerpersonal vid centrala verkstaden i Arboga (CVA) och centrala verkstaden i Malmslätt (CVM), 6 milj. kr. till verkstads- och kontorslokaler för elektronikavdelningen vid CVA och 3,4 milj. kr. till vissa mindre investeringar.

Till investeringar inom tvättsektorn begärs sammanlagt 5 milj. kr.

FFV har i senare skrivelse begärt 2 milj. kr. till utrustning för civilt helikopterunderhåll.

Jag beräknar för investeringar inom FFV för nästa budgetår 62,5 milj. kr. Jag har i detta belopp inte inräknat några medel för investeringar i kontorsbyggnader vid Zakrisdalsverken och CVM, inte heller till godsterminal vid Zakrisdalsverken, till utrustning för vissa kompletterande produkter eller investeringar i tvätteriverksamheten. Jag har däremot i beloppet räknat in 2 milj. kr. till utrustning för civilt helikopterunderhåll. Till reinvesteringar bör verket använda så stor del av medlen som motsvarar de kalkylmässiga avskrivningarna under budgetåret.

Anslagsbeloppet för budgetåret 1976/77 bör på sedvanligt sätt beräk-

nas med en marginal av 10 % utöver investeringsramen för att möjliggöra en av konjunkturmässiga eller andra skäl påkallad ökning av medelsanvändningen. Av den behållning på 4,5 milj. kr. som förutses finnas under anslaget vid utgången av detta budgetår bör reserveras 660 000 kr. för projektering av nytt tvätteri i Norrland. Sedan övriga 3,8 milj. kr. dragits av förordar jag ett anslag av $(62,5 + 6,3 - 3,8 =)$ 65 milj. kr.

8 Hemställan

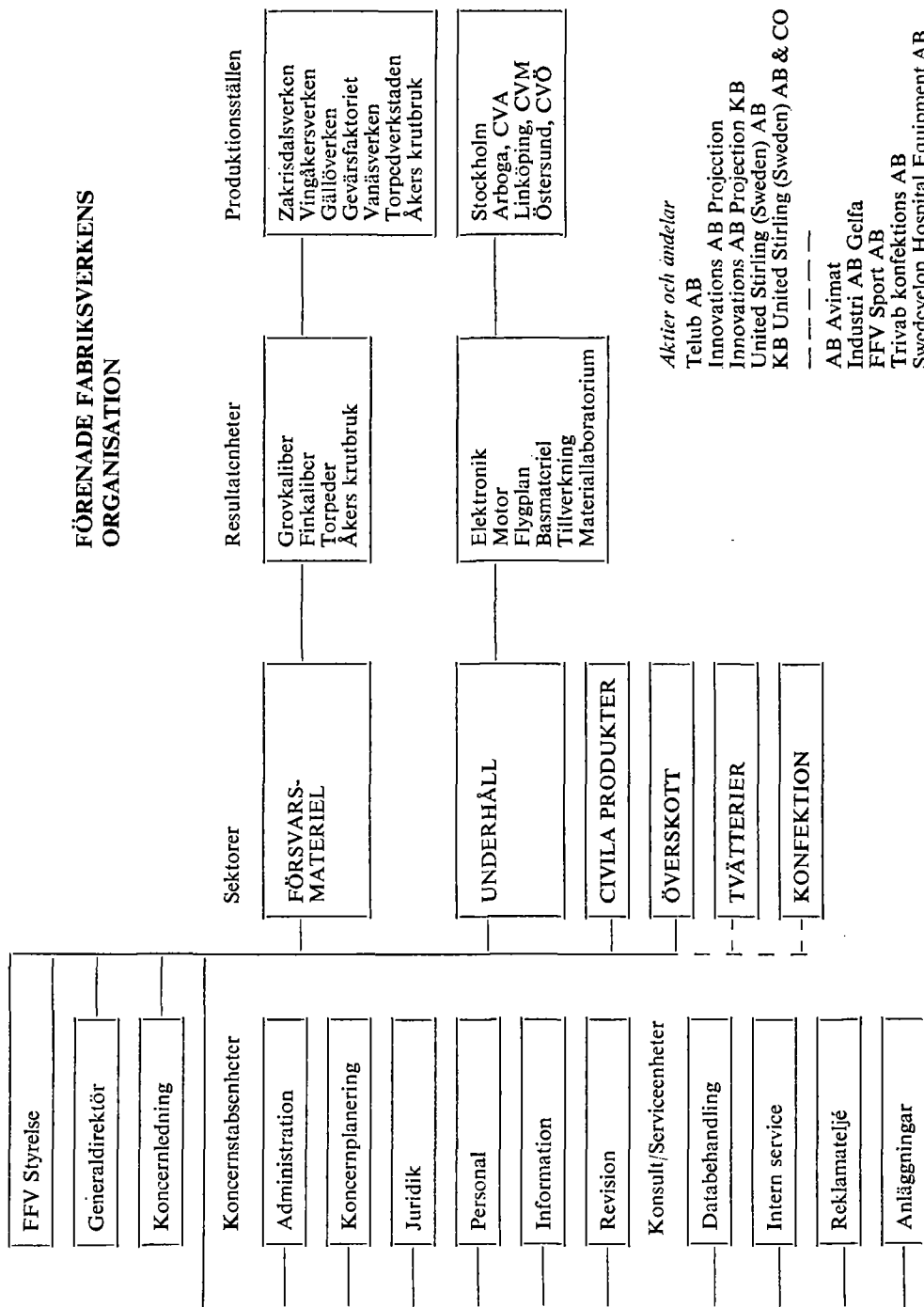
Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om förenade fabriksverkens verksamhetsinriktning,
2. godkänna vad jag har förordat i fråga om förenade fabriksverkens organisation och medge regeringen rätt att i fortsättningen besluta om ändring i denna,
3. bemyndiga regeringen att vidtaga de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövs för förslagens genomförande,
4. bemyndiga regeringen att besluta om försäljning av statens aktier och andra andelar i företag, som förvaltas av förenade fabriksverken,
5. medge att 45 000 kr. får tas i anspråk från anslaget Byggnader och utrustning under fabriksverkens fond för teckning av aktier i Trivab konfektions AB,
6. till *Byggnader och utrustning* under fabriksverkens fond för budgetåret 1976/77 anvisa ett investeringsanslag av 65 000 000 kr.

9 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

BILAGA

FÖRENADE FABRIKSVÄRKENS
ORGANISATION

Innehåll

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
1 Inledning	2
2 Nuvarande organisation	3
2.1 Ledning och uppgifter	3
2.2 Lokala enheter	4
2.3 Tillverkning	4
2.4 Underhåll	5
2.5 Tvätterier	6
2.6 Överskottsförsäljning	7
2.7 Civila produkter	7
3 Utredningen	8
3.1 Speciella förutsättningar för verksamheten	8
3.2 Verksamhetens inriktning, omfattning och struktur	10
3.3 Företagsform	19
3.4 Organisation	20
3.5 Genomförande	21
3.6 Reservation	22
4 Remissyttranden	22
4.1 Allmänna synpunkter	22
4.2 Speciella förutsättningar för verksamheten	23
4.3 Verksamhetsinriktning	24
4.4 Företagsform	28
4.5 Organisation	30
5 Förslag till ny organisation m. m.	31
6 Anslagsframställning för budgetåret 1976/77	35
7 Föredraganden	39
7.1 Inledning	39
7.2 Verksamhetsinriktning	40
7.3 Företagsform	45
7.4 Organisation	46
7.5 Anslagsfrågor	48
8 Hemställan	49
9 Beslut	49
<i>Bilaga</i>	50

